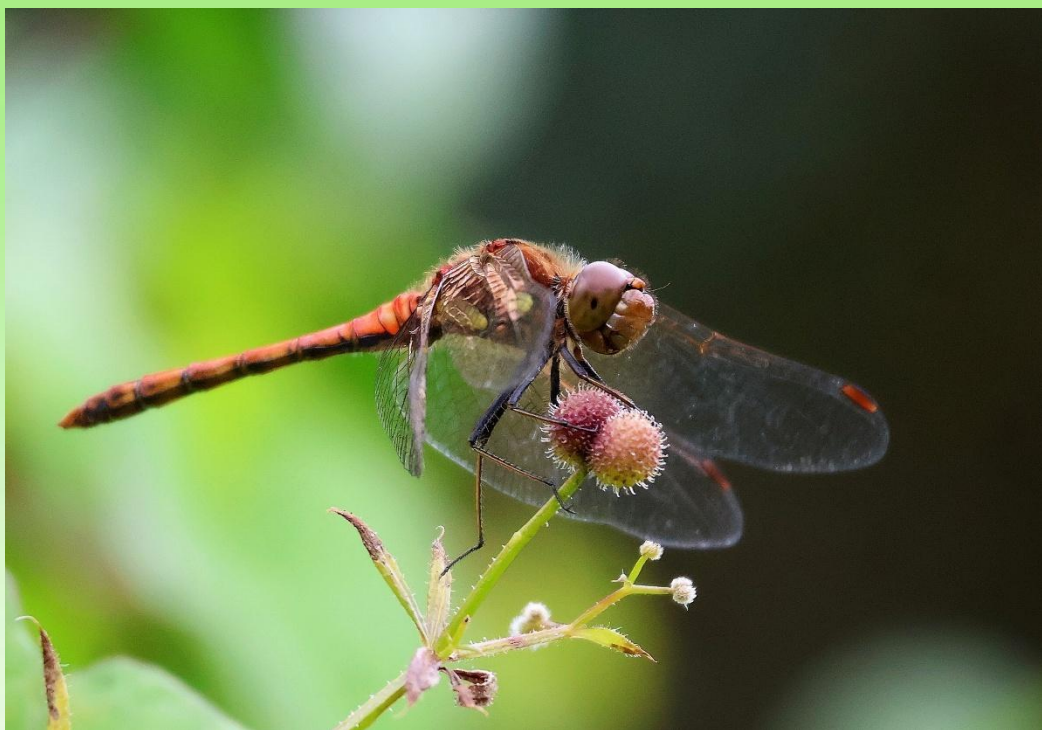

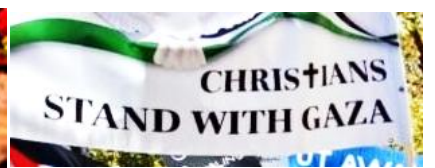
Q Vriendenkring

*Maandblad van de Nederlandse Quakers.
96^e Jaargang, nr. 8 sept. 2025*

Stel je voor dat je deze prachtige libel bent en van boven naar de werkelijkheid kunt kijken. Wat zou je met zoveel facetten/details kunnen zien?

Quakers (UK) demonstrenen voor staakt het vuren in Gaza

De Vriendenkring

ISSN: 0167 – 3807

Maandblad van het Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers)

Abonnementsprijs: Nederl.: **€30,00 per jaar**
Dit moet binnenkort verhoogd worden, in verband met sterk verhoogde portokosten. Wil je vast meer overmaken? Doe dit dan op onderstaande bankrekening.

Internationaal: Europa en Wereldwijd: €75,00 per jaar.

Email abonnement. (PDF) €5,00 per jaar

Nieuwe abonnee? Welkom! Kijk even op onze website om je op te geven: www.quakers.nu/vriendenkring. Je kunt op de website direct alle benodigde informatie invullen.

Het gebeurt helaas weleens dat abonnees vergeten te betalen.

Maak daarom van de betaling van het abonnement een periodieke overmaking.

Bankrekening: **NL 65 TRIO 0212 3772 64**

t.n.v. Quakers met vermelding van 'Abonnement De Vriendenkring'.

Voor buitenland: (BIC) TRIONL2U.

Eindredactie: Sytse Tjallingii, Van Nispensingel 5, 8016 LM, Zwolle.

Email: vriendenkringredactie@gmail.com,

Redactie: Hylkia Nieuwerth en Els Ramaker

Correctie: Hylkia, Els en Frieda Oudakker.

Kopij voor De Vriendenkring is heel erg welkom voor de 15e van iedere maand! (Tenzij anders afgesproken).

Voor abonnees met gezichts- of leesproblemen was er een gesproken Vriendenkring. Als je hier behoefte aan hebt neem dan contact op met de redactie.

De Vriendenkring staat in kleur op de website, waar je nog een schat aan aanvullende en actuele informatie over de Quakers vindt. Bezoek daarom geregeld de Quaker website: www.dequakers.nl

De Nederlandse Quakers hebben, naast de website quakers.nu (waarop de Vriendenkring te vinden is), ook een Facebookpagina “Quakers Nederlandse Jaarvergadering” voor berichten en een besloten Facebookgroep “Nederlandse Jaarvergadering” voor onderling gesprek, ook met Vriendenkring-abonnees. Lid word je met de betreffende knop op facebook.com/groups/820840817925912

Inhoud

Quakers (UK) demonstreren voor staakt het vuren in Gaza	2
Redactioneel.....	5
Afscheid Stadhouderslaan Den Haag	6
In Memoriam, Kees Nieuwerth	7
Kees was mijn vriend.....	12
Kees Nieuwerth,	13
Inclusieve veiligheid “in de benen” – Civiele weerstand	16
Het Quaker Hulpfonds in actie	21
Hoe maak ik verbinding met anderen?	23
De Stadhouderslaan, een fijne plek	25
Herinneringen aan de Stadhouderslaan 8	26
Wat vraagt de Liefde van ons?	31
Noodhulp van AFSC in Gaza	35
Bedrijven die profiteren van de genocide in Gaza	38
Het leven van een kind in Gaza werd abrupt beëindigd	40
Een Quaker over de oorlog	42
Corrymeela	43
Flyer van Kerk en Vrede	44
Rock-n'-roll en laatste wens: Van Goghmuseum	46
AFSC bericht over De Joodse Stem voor Vrede.....	48
Vrienden in het hele land	49
Waar zijn Quakerbijeenkomsten?	50
Wat is de stilte ons waard?	51
Quakers komen op voor Palestina	52

dwergstern

Redactioneel.

In de stilte van de meeting van gisteren (24-8) in Bennekom gingen de beelden en gedachten van onze reis door Ierland door me heen. Het was heel fijn om bij bekende Engelse en Ierse Quakervrienden te mogen logeren. In Reading (70 km ten Westen van Londen) verbleven we bij Fiona Larsen, die we van de jaren tachtig kennen toen we net als zij in Mozambique werkten. Onze kinderen speelden met elkaar. Wij gingen samen met Collin haar schoonzoon en Finlay haar kleinzoon naar de Quakermeeting in Reading. Collin, de man van Freija die vriendin was met onze dochter, was net terug uit Tunesië waar hij werkt aan een groot onderwijs programma. Hij vertelde dat hij, tot zijn grote verdriet een heel groot deel van zijn Tunesische medewerkers moest ontslagen omdat Trump de financiering heeft gestopt. We kampeerden enkele dagen langs de mooie kust waar steile kliffen en stranden elkaar afwisselen. We voelden ons sterk verbonden met de wonderlijke en indrukwekkende natuur van stranden en kliffen. Vooral de behendige dwergsterns en de opvallende kleine zilverreiger brengen me in een wereld van bewondering en verwondering over de wonderbare schepping. In Belfast (Noord-Ierland) logeerden we bij Tony en Brid Weekes. Tony is officieel gastlid van de Nederlandse Quakers en heeft bij ons gelogeerd en ook veel bij Kees en Hylkia. We mochten zelfs op hun bed slapen, terwijl zij op luchtbedden sliepen! Met Tony hebben we diepgaande gesprekken over de herinneringen aan Kees en veel sociale kwesties gehad. Ook over de 'Troubles', de oorlog tussen katholieken en protestanten in Noord-Ierland. Ik ben in 1998 op uitnodiging van de Noord-Ierse Quakers met een Europese Quaker delegatie enkele weken bij de Noord-Ierse Quakers te gast geweest. Toen waren de vijandelijkheden nog volop aan de gang. We hebben toen de twee projecten van de Noord-Ierse Quakers, het bezoekerscentrum voor de gevangenis en Quaker Cottage waar families van beide richtingen elkaar ontmoeten bezocht. Indrukwekkend vredeswerk! We zijn met Tony naar de Quakermeeting van Zuid-Belfast gegaan en hebben er na de meeting over onze ervaringen in Gaza en de Westbank gesproken. Op de boot van Belfast naar Schotland zag ik van dichtbij het eiland Ailsa Craig, waar ik in 1964 en 1965 gekampeerd heb bij de indrukwekkende kolonie Jan van Genten. Ik raakte in gesprek met iemand, met mooie tattoos' die uit Belfast kwam en vroeg hem of hij Katholiek of Protestant was. Hij zei: "Protestant, maar dat was niet belangrijk" en hij riep meteen zijn vriend die Katholiek was er bij. Met de armen om elkaars schouders bevestigden ze dat er veel veranderd is in die jaren sinds 1998! Quakers en vele anderen hebben goed werk gedaan!

Sytse (redactie)

Afscheid Stadhouderslaan Den Haag

Door de Verhuiscommissie,
Els, Frits, Erik ☺

Vrienden en belangstellenden

Op 14 september nemen we afscheid van ons trouwe Quaker centrum op de Stadhouderslaan om dan naar een bescheidener ruimte te verhuizen.

De Stadhouderslaan 8 heeft voor velen, ook buiten Den Haag, veel betekend.

We hebben een klein programma voor die dag gemaakt.

Voel je uitgenodigd om dit mee te maken.

Als je komt is het fijn als je dat laat weten aan haagse vrienden@quakers.nu

Programma 14 september:

10:30 - 11:30 u	Wijdings bijeenkomst
12.00 – 13.00 u	Potluck lunch (neem wat gezonds/ lekkers mee om met elkaar te delen)
13.00 – 14.00 u	Muziek en gesprek uit de stilte met thema 'herinneringen aan de Stadhouderslaan'.
14.30 – 15.30 u	Muziek en vervolg van de uitwisseling, waarbij ook vooruitgekeken kan worden met wensen en verwachtingen voor de nieuwe plek
15.30 -	Muziek improvisatie/ compilatie quaker songs

Welke herinneringen heb jij? Je mag ze ook op schrift stellen en mailen naar h.dries@live.nl

Eventueel maken we er dan een klein herinneringsboekje van.

Denk je ook aan de Potluck?

De muziek wordt verzorgd door Inge Koppert.

Met Vriendengroet

In Memoriam, Kees Nieuwerth

Door Peter Spreij

Een ogenschijnlijk simpel verhaaltje dat Kees Nieuwerth ons vertelde in een Wijdingssamenkomst van de NON MV Vrienden in Groningen. ‘Rabbi Sussja van Hanipol heeft veel gebedsdiensten in de synagoge maar gedeeltelijk meegemaakt, want steeds als in de lezing van de Schrift de woorden

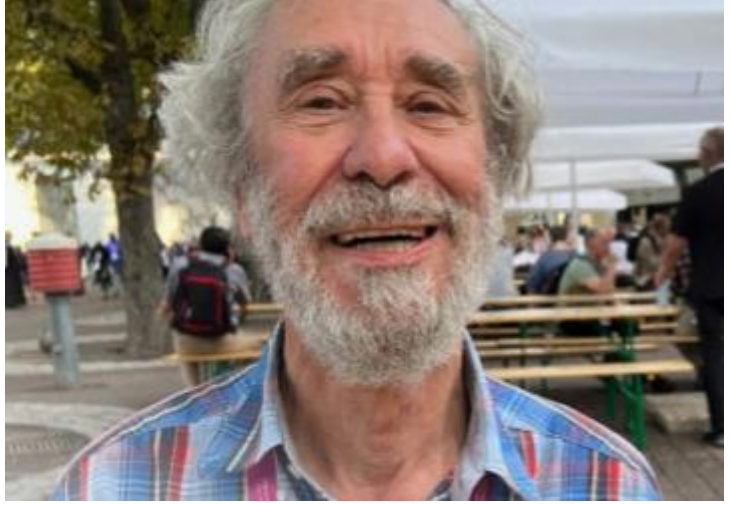

Foto van Kees bij de 11e Vergadering van de Wereld Raad van Kerken in Karlsruhe in 2022

voorkwamen ‘En God sprak’, dan raakte Sussja zo buiten zichzelf van enthousiasme dat hij de dienst verstoorde en verwijderd moest worden en in het kolenhok werd opgesloten, waar je hem tegen de wand kon horen slaan, en roepen: ‘En God sprak, God sprak...!’

Het gebeurde vaak dat Kees een eenvoudig verhaaltje of voorval vertelde om een belangrijk punt te maken. ‘God sprak,’ dat was een eenvoudig Chasidisch verhaal, maar dat spreken van God was iets heel bijzonders.

Wat Kees ons duidelijk wilde maken was, als God spreekt dan *is* dat iets heel bijzonders, dan moet je niet alleen luisteren, maar je moet zijn woord ook doen! Dat laatste, daar gaat het hem om. En daartoe heeft hij ons Nederlands Genootschap van Vrienden steeds opgeroepen.

Als ik het me goed herinner ontmoetten mijn vrouw Wilma en ik Kees en Hylkia ergens begin jaren zeventig toen wij terugkwamen uit Kenya waar we een aantal jaren voor een Amerikaans Mennonite (Doopsgezind) programma gewerkt hadden. Dat bleef bij een paar vluchtige ontmoetingen want wij vertrokken in 1976 voor vijf jaar naar Swaziland (nu Eswatini) en ook Kees en Hylkia werkten in die periode in verschillende Afrikaanse landen.

Toen wij in 1981 terugkwamen uit Swaziland werd de kennismaking vernieuwd. Wij vonden tijdelijke woonruimte in Leersum en Kees en Hylkia woonden in Amerongen.

Zo lang ik Kees gekend heb was hij nauw betrokken bij het vredesgetuigenis en het daaruit voortvloeiende vredeswerk van de Vrienden.

Ik was midden jaren '80 vertegenwoordiger van de Quakers bij het IKV (Interkerkelijk Vredesberaad) en kreeg vaak huiswerk mee van Kees als ik naar een Beraadsvergadering ging. Dat kon een argument zijn dat ik beslist moest gebruiken bij het pleiten voor of tegen een bepaalde beslissing, of iets dat ik beslist als voorstel van de Quakers in moest brengen in de vergadering.

Interkerkelijk Vredesberaad (IKV)

De Stichting Interkerkelijk Vredesberaad (IKV) is in 1966 opgericht door negen kerkgenootschappen, met als opdracht de problemen rond oorlog en vrede te bestuderen en te zoeken naar wegen om vrede te stimuleren.

Grote demonstratie tegen kernwapens 1983 met 550.00 deelnemers

Na het samengaan van verschillende kerken, bestaat het IKV-bestuur nu uit zeven aangesloten kerken: de Rooms-katholieke Kerk, de Protestantse Kerk in Nederland, de Remonstrantse Broederschap, de Algemene Doopsgezinde Sociëteit, de Oudkatholieke Kerk, de Evangelische Broedergemeente en het Religieus Genootschap der Vrienden, beter bekend als Quakers.

PAX is opgericht vanuit de organisaties Pax Christi en IKV

IKV krijgt in de jaren '70 en '80 grote bekendheid als drijvende kracht achter campagnes en massale protesten tegen de plaatsing van kernraketten in Nederland en Europa. IKV-secretaris Mient Jan Faber wordt het gezicht van de vredesbeweging. Demonstraties in november 1981 (Amsterdam) en oktober 1983 (Den Haag) brengen honderdduizenden mensen op de been.

Er is een keerzijde. De sterke overtuiging dat wij geroepen waren tot dit vredeswerk ging gepaard aan sterke meningen over hoe dat dan diende te gebeuren. Dit leidde soms tot verschillen van mening en soms ongemakkelijke situaties. Maar daar moet dan bij gezegd worden dat we bijna altijd wel samen een weg vooruit vonden om verder te gaan.

Eén verschil van mening waar Kees en ik het niet over eens konden worden was het voorstel dat de Quakers zich terug zouden moeten trekken als lid van het Interkerkelijk Vredesberaad omdat het IKV gewapende interventies om mensenrechten te verdedigen niet principieel afwees of zelfs actief ondersteunde. Kees, en de sense of the meeting op de desbetreffende Algemene Vergadering, steunden het voorstel tot beëindiging van het lidmaatschap omdat het standpunt van het IKV principieel in strijd was met het vredesgetuigenis van de Vrienden. Ik heb toen laten weten me neer te leggen bij

het gevoel van de AV, maar dat mijn mening was dat we juist in zo'n situatie bij het IKV betrokken en in gesprek moesten blijven over een zo belangrijk onderwerp. Een ander onderwerp waarbij Kees steeds meer betrokken raakte was duurzaamheid en klimaatbeleid. In 1972 had de Club van Rome het rapport 'Grenzen aan de

Groei' uitgebracht. Hoewel de voorspelde ontwikkelingen niet plaatsvonden binnen de voorspelde termijnen werd in de 80-er en 90-er jaren steeds duidelijker dat het zo niet verder kon met ongebreidelde economische groei, uitstoten van steeds meer CO² en stikstof en gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen. In

1983 tijdens de Vergadering van de Wereldraad van Kerken werd het

Friends World Committee for Consultation
World Office

idee van een wereldwijd Concilie voor de Vrede opnieuw naar voren gebracht. Dit leidde tot het op gang brengen van het Conciliair Proces met als thema: Gerechtigheid, Vrede en de Heelheid van de Schepping. Kees was één van de Vrienden die er alles aan gedaan heeft om dit proces bij de Vrienden onder de aandacht te brengen en het tot een concern van de Nederlandse Jaarvergadering te maken. In 1997 was ik één van de vertegenwoordigers van de Nederlandse Jaarvergadering naar de toen driejaarlijkse wereldvergadering van Friends World Committee for Consultation in Birmingham. Vooral ook op voorstel van Kees kreeg ik van de Algemene Vergadering de opdracht mee bij de FWCC-vergadering in Birmingham voor te stellen om het concern van het behoud van de heelheid van de schepping tot een concern van FWCC te maken. Dat voorstel werd toen niet aangenomen, vooral ook door verzet van vertegenwoordigers van Vrienden uit Afrikaanse en Zuid Amerikaanse landen die betoogden dat er voor hen grotere prioriteiten waren: toegang tot schoon drinkwater, voedsel, werk, infrastructuur en economische gelijkwaardigheid. Een Britse Vriend zei achteraf tegen mij: jullie zijn gewoon te vroeg met jullie voorstel. Let op over een aantal jaren wordt dit één van de hoofddoelstellingen van de Vrienden wereldwijd.

Kees heeft niet alleen geprobeerd dit concern verder te ontwikkelen in de Nederlandse Jaarvergadering. Hij deed dit ook, en misschien wel vooral, als afgevaardigde van de Nederlandse Jaarvergadering naar de Nederlandse Raad van Kerken, eerst als vertegenwoordiger van de Nederlandse Vrienden, later ook als lid van werkgroepen van de Raad van Kerken en in zijn functie als vicevoorzitter van de Raad. Dit werkte in twee richtingen. Kees kon het concern van de Nederlandse Vrienden voor vrede, gerechtigheid en de heilheid van de schepping inbrengen in de Raad van Kerken, en betrok ons als Vrienden ook heel nauw bij het werk van de Raad van Kerken. Bij de afscheidsbijeenkomst van Kees van de Raad van Kerken in Utrecht bleek uit de vele toespraken op hoeveel terreinen Kees een bijdrage geleverd had mede namens de Vrienden aan het werk van de Raad van Kerken in Nederland. Kees was ook actief betrokken bij Kerk en Vrede, in Nederland en internationaal.

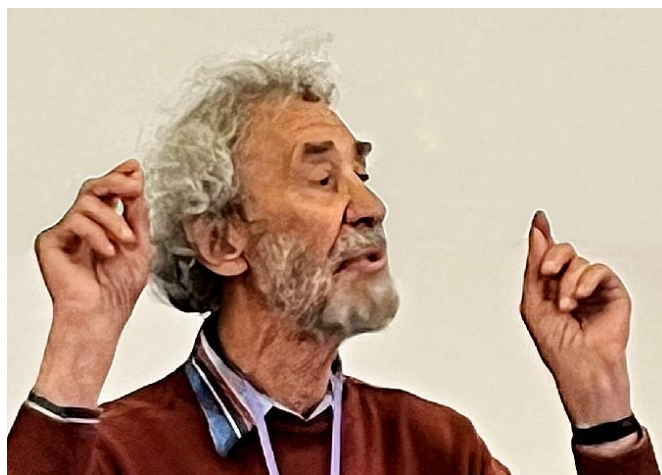
Church and Peace Internationale conferentie in 2022, (Kees met cirkel)

Verder deed hij ook nog wat kleine klusjes. Ten tijde van zijn overlijden was hij schrijver van de NON Maandvergadering, vertegenwoordiger van de NON MV bij de Landelijke Commissie en vertegenwoordiger van de Nederlandse Jaarvergadering bij de Europese Sectie van Friends World Committee for Consultation.

In memoriam Kees Nieuwerth, dat betekent zoals het in het Engels zo mooi geformuleerd wordt – thanksgiving for the grace of God as shown in the life of our Friend Kees Nieuwerth. Wij zullen hem missen. Maar hij laat ons iets na. Een getuigenis in ‘Quaker Geloven en Werken’ dat hij met veel liefde en enthousiasme mee vorm gegeven heeft.

En huiswerk waar we voorlopig nog niet klaar mee zijn. In samenwerking met andere Vrienden was Kees een van de drijvende krachten achter het opzetten van een werkgroep en de publicatie van ‘Veiligheid Opnieuw Doordenken.’ Dit project is een aanzet, een eerste begin van een poging ons vredesgetuigenis te verwezenlijken in een wereld die gekenmerkt wordt door steeds meer haat en onbegrip, oorlog en bewapening.

Kunnen wij dat vasthouden in deze tijd, dat geloof in de tekst die ik Kees meerdere malen heb horen citeren dat wij moeten toewerken naar een tijd die komt ‘waarin wij onze zwaarden zullen omsmeden tot ploegijzers en onze speren tot snoeimessen.’

Kees was mijn vriend.

Door Marijse Newnham Zondervan

Samen met Kia verwelkomde hij me toen ik, na 53 jaar in Wales gewoond te hebben, weer in Nederland kwam wonen, in Drenthe.

Toen ik de eerste week geen keuken had in mijn nieuwe huis werd het als vanzelfsprekend geacht dat ik bij hen kwam eten en daarna werd ik uitgenodigd om elke dinsdag te komen.

Ik keek uit naar de dinsdagen en we hebben wat afgepraat omdat we veel deelden. Het was ook niet erg als ik een Nederlands woord zo gauw niet kon vinden want Engels werd ook goed verstaan en gesproken.

Na het avondeten keken we dan samen naar het nieuws op de BBC. Ik was te oud voor een inburgeringscursus maar kon bij de Nieuwerths met alle vragen aankomen. Dat heeft mij toen heel erg geholpen.

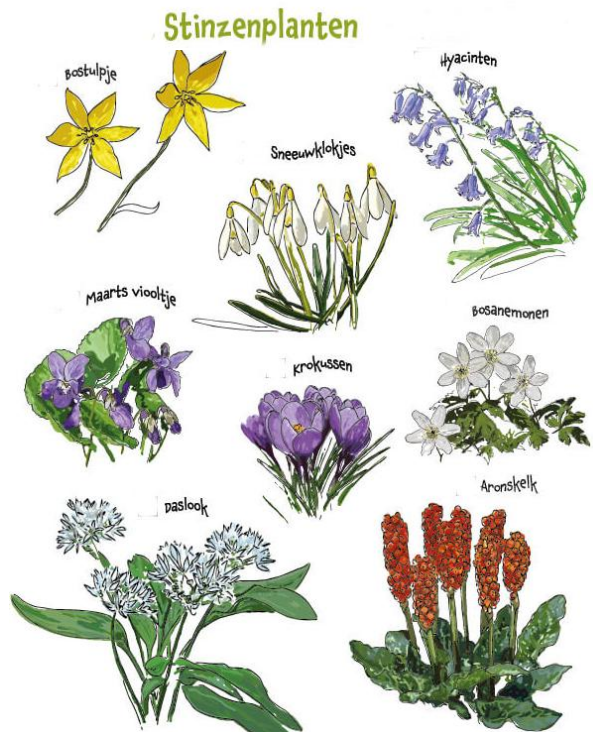
Ik had nog nooit aan verkiezingen meegedaan in Nederland en schrok toen ik de lijst van partijen zag, ongelooflijk! Ik wilde me wel goed inlezen. Kees wist raad: begin met de grote partijen en kijk maar hoe ver je komt. Goed advies!

Elk voorjaar gingen we steevast de stinzen planten bekijken op de Freijle-maborg in Slochteren en elk najaar werden er cantharellen en andere eetbare paddenstoelen geplukt waar Kees dan een heerlijke soep van maakte.

Ik leerde ook veel andere vrienden kennen want er was altijd wel iemand op bezoek of te logeren in huize Nieuwerth. Zomers dronken we thee buiten in de tuin, Kees was trots op zijn tuin en wist alle namen van de planten.

Als we gingen wandelen zei ik de namen van de planten die we tegenkwamen in het Engels en Kees vertelde dan hoe ze heetten in het Nederlands.

We werden hele goede Vvrienden. Ik ga Kees heel erg missen!

Kees Nieuwerth,

Door Geert van Dartel

een toegewijd leven aan gerechtigheid, vrede en duurzaamheid

Het bericht van het overlijden van ir. Kees Nieuwerth (1949-2025) in de nacht van 20 op 21 juni kwam toch nog onverwacht. Het was bekend dat hij al langer ziek was.

Maar de strijder in hem richtte zich

steeds weer op en was nog lang niet klaar met de zaken waar hij zich een leven lang voor inzette. Tot op het laatst bleef hij actief betrokken bij het debat over vrede en veiligheid dat recentelijk in onze samenleving zo'n wending heeft genomen.

Kees was bepaald niet blij met de nieuwe benadering van vrede en veiligheid in Europa en de fikse verhoging van het budget voor defensie. Hij geloofde in civiele en geweldloze weerbaarheid en niet in veiligheid op basis van militaire kracht. Ook was hij onvermoeibaar verbonden met de milieubeweging die zich omwille van een leefbare wereld sterk maakt voor fundamentele veranderingen in ons maatschappelijk en economisch bestel.

Uit een warm Twents gezin

Kees Nieuwerth werd in 1949 geboren in Almelo als tweede zoon in een warm protestants gezin van vijf kinderen. Moeder was huisvrouw en de spil van het gezin, vader was huisschilder en gaf jarenlang les op de zondagschool van de Hervormde Kerk. Ze waren maatschappelijk betrokken. Later zei één van Kees' schoonzussen 'dat in Almelo tijdens de maaltijden de hele wereld voorbijkwam...'

Onderling werd thuis Twents gesproken – één van de varianten van het Nedersaksisch, een taal met een eigen grammatica en woordenschat en ooit dé handelstaal in heel West-Europa. Het Nedersaksisch is er helaas nooit in geslaagd dezelfde erkenning te krijgen als het Fries, maar werd wel door de Europese Unie erkend als één van de officiële streektalen. Op school werd het zogenaamde ABN gesproken. Maar Kees verzette zich levenslang tegen de neerbuigende houding om het Saksisch denigrerend als 'plat' aan te duiden of te spreken over Holland in plaats van Nederland – met al haar verscheidenheid.... Tweetalig opgegroeid ging het leren van andere talen hem gemakkelijk af – of het nu Engels of Afrikaanse talen betrof.

Al vroeg bleek Kees' grote belangstelling voor de natuur. Toen Kees eens voor straf naar het 'donkere-bomen-bos' werd gebracht, vond hij het alleen maar prachtig daar. Eenmaal op school zag ook zijn juf dat hij vooral naar buiten zat te kijken. Ze kreeg Kees met haar verhalen, maar vooral haar tekeningen, aan het leren. Hij studeerde landschapsarchitectuur en planologie in Nederland en België om zijn studie in 1981 te voltooien aan de Universiteit van Birmingham.

Belangrijke internationale ervaring deed hij eerder al op in Afrika. Van 1970 tot 1972 werd hij door Stichting Nederlandse Vrijwilligers (SNV) uitgezonden naar Kenia waar hij werkzaam was voor het Ministerie van Landbouw. Drie jaar later werd hij opnieuw door de SNV uitgezonden. Nu naar Nigeria. Van 1975 tot 1978 werkte hij daar voor het ministerie van lokaal bestuur. De onderdompeling in de Afrikaanse cultuur heeft zeker een grote invloed gehad op zijn vorming en visie op de wereld. Kees sprak vloeiend Swahili, wat hem op conferenties in de ontmoeting met mensen uit Afrika direct respect en een groot voordeel opleverde. Van 1981 tot 2004 was hij beleidsmedewerker van het Ministerie van Landbouw en Natuurbehoud.

Groot oecumenisch netwerk

Kees Nieuwerth was vele jaren actief in de oecumenische beweging. In 1982 trad hij in de Raad van Kerken als vertegenwoordiger van het Genootschap der Vrienden (Quakers) toe tot de plenaire raad. Hij leidde in de jaren van het Conciliaire Proces voor Gerechtigheid, Vrede en Behoud van de Schepping (1982-1990) verschillende oecumenische werkgroepen. In 2008 trad hij opnieuw toe tot de plenaire raad waaraan hij tot juli 2022 verbonden zou blijven. In 2015 werd hij benoemd tot vicevoorzitter. Zijn werkgebied beperkte zich niet tot Nederland. Kees was bestuurslid van de Europese oecumenische vredesbeweging *Church and Peace* en medeoprichter van het *European Christian Environmental Network* (ECEN). Ook was hij actief betrokken bij de Commissie Kerk en Samenleving van de Conferentie van Europese Kerken en bij diverse initiatieven van de Wereldraad van Kerken. De inzet voor vrede en de zorg voor de schepping vormen de rode draad in het leven van Kees. Hij was ervan overtuigd dat kerken een centrale rol kunnen en moeten spelen in het bevorderen van gerechtigheid en vrede in de wereld. Deze overtuiging heeft hij binnen de Raad samen met anderen zoals Edy Korthals Altes consequent uitgedragen.

In het debat over oorlog en vrede is de doctrine van de rechtvaardige oorlog een belangrijk onderwerp waar Kees zich veel mee bezig heeft gehouden. Hoewel hij de uitgangspunten van de theorie misschien nog wel kon billijken, had hij grote vragen bij de haalbaarheid en toepasbaarheid van deze

principes in de moderne context. Heel belangrijk voor zijn visie op oorlog en vrede was zijn deelname aan de conferentie van de Wereldraad over *Just Peace* in mei 2011 in Kingston, waar hij de delegatieleider namens de Raad van Kerken was. In de brochure *Rechtvaardige Vrede, werk voor de Kerk* die Kees in 2012 uitgaf wordt het concept van de Rechtvaardige Vrede uitgebreid toegelicht.

De algemene vergadering van de Wereldraad van Kerken in Busan in 2013 motiveerde hem om de Raad van Kerken op te roepen ook in Nederland werk te maken van de Pelgrimage van Gerechtigheid en Vrede. Kees was enkele jaren voorzitter van de door de Raad ingestelde taakgroep die jaarlijks tijdens de Vredesweek een *Walk of Peace* organiseerde. Alle goede intenties ten spijt lukte het echter niet om hier een krachtige kerkelijke beweging van te maken.

Wat wel lukte was dat de Raad op zijn initiatief in 2020 een verklaring uitgaf tegen de nieuwe kernwapenwedloop. Ook riep de Raad de Nederlandse regering op het verdrag voor een verbod op kernwapens (TPNW) te ondertekenen, waaraan echter geen gehoor werd gegeven.

Vrede en veiligheid opnieuw doordenken

De laatste jaren van zijn leven was Kees zeer betrokken bij het ontwikkelen van een nieuwe visie duurzame vrede en inclusieve veiligheid die hij in 2024 in de plenaire raad presenteerde. Deze visie berust op een viertal principes: 1. mondiale samenwerking en effectieve internationale instituties; 2. investeren in herstel van een gebroken wereld onder andere door handhaving van mensenrechten, helen van trauma's en duurzame ontwikkeling; 3. grenzen aan de economische groei vanuit de ecologie en een gezamenlijk beheer van natuurlijke hulpbronnen en 4. geweldloosheid bij het voorkomen en oplossen van conflicten.

Helaas gaan de ontwikkelingen in onze wereld een andere kant op. Kees Nieuwerth roeide gedurende zijn hele leven tegen de stroom in. Binnen de wereldwijde oecumenische beweging maakte hij vele vrienden – getuige de vele en roerende reacties op zijn overlijden – vanwege zijn vriendelijkheid en wijsheid en vanwege zijn niet-aflatende inzet voor vrede en duurzaamheid.

Moge zijn nagedachtenis tot zegen zijn. Kees Nieuwerth werd in besloten kring begraven in een familiegraf in Almelo.

Inclusieve veiligheid “in de benen” - Civiele weerstand

door David Postma

Korte terugblik Themabijeenkomst MiZuNe van 22 juni 2025

Na twee eerdere themabijeenkomsten in Bennekom over “Veiligheid opnieuw doordenken” van de Werkgroep Inclusieve Veiligheid kwam er een derde themabijeenkomst op 22 juni. Op de dag zelf een bijzonder moment omdat we ook gezamenlijk stilstonden bij het overlijden van Kees Nieuwerth, die met zijn enorme inzet een grote rol speelde in de uitwerking van dit onderwerp en om het op steeds meer plaatsen op de agenda te krijgen. Aanleiding voor de themabijeenkomst ‘Inclusieve veiligheid “in de benen” – Civiele weerstand’ was dat ik zelf na lezing van het boek me afvroeg wat dit in het hier en nu van ons vraagt. Toen ik mijn ideeën toetste bij anderen kwam het verzoek dat in een themabijeenkomst verder op te pakken. Vaak ervaren we niet alleen dat iets juist en belangrijk is in het grote verhaal dat zich ontvouwt maar ook in onze persoonlijke beleving. Mijn persoonlijke beleving grijpt terug naar de tijd dat ik ongeveer 10 jaar oud was en mijn eerste boek over de tweede wereldoorlog kreeg. Op de voorpagina een

foto van een razzia met soldaten, geweren, mensen met Jodensterren op hun jas en hun handen in de lucht, een klein jongetje van mijn leeftijd. En het besef dat het toeval is dat ik dat jongetje niet ben. In die tijd reed ik ook wekelijks met de tram langs het monument op het Weteringcircuit te Amsterdam waar de volgende woorden staan:

Een volk dat voor tirannen zwicht, zal meer dan lijf en goed verliezen; dan dooft het licht.

H. M. van Randwijk

Van Randwijk was verzetsstrijder en redacteur Vrij Nederland. Woorden die geen antwoord zijn maar juist een permanente vraag oproepen: Hoe zorgen we er samen voor dat het licht niet dooft?

Veiligheid Opnieuw Doordenken

Werkgroep Inclusieve Veiligheid

Inclusieve veiligheid en Civiele weerstand

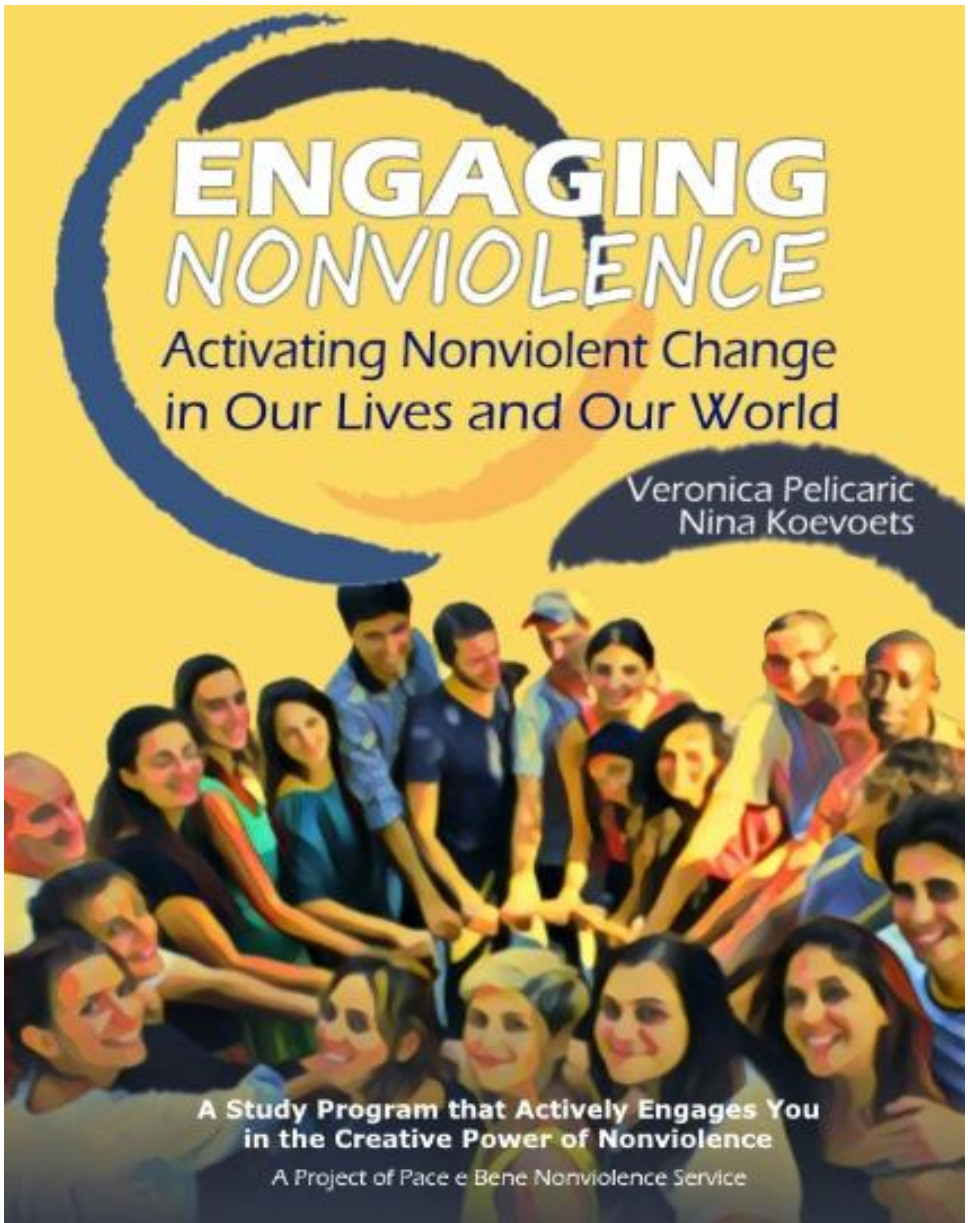
In “Veiligheid Opnieuw Doordenken” staat het concept van Inclusieve Veiligheid; “ik ben veilig als jij je ook veilig voelt” centraal. Iets dat wezenlijk anders is dan het denken in (NAVO) bondgenootschappen en militaire afschrikking. Het vraagt om wereldwijde sociaaleconomische rechtvaardigheid en om het doorontwikkelen van internationale samenwerking. De essentie is een initiatief waarin Inclusieve veiligheid vorm kan krijgen, mede met het opzetten van een internationaal niet-militaire interventieorganisatie die optreedt bij conflicten. Dit werk is wezenlijk, juist nu waarin dit geluid waarschijnlijk wegvalt in het geweld dat om zich heen grijpt. Op het moment dat we wederom vaststellen dat we een doodlopende weg volgen moet deze oproep klaar zijn om gehoord te worden.

In “Veiligheid Opnieuw Doordenken” wordt ook zeer uitvoerig ingegaan op de inzet van Civiele weerstand (zie p174 e.v.). Civiele weerstand is een niet militaire / geweldloze vorm van verzet tegen oorlog en onrecht. Als je er in gaat verdiepen dan zie je dat na 1990, na de val van de muur, het thema

Civiele weerstand minder aandacht lijkt te krijgen in Nederland. In de tijd dat het vredesdividend (het minder investeren in militaire capaciteit) wordt genoten lijkt ook hier de noodzaak weg te vallen. In absolute zin een foute beleving, die we met het gemak van de kennis van nu zien, omdat vrede niet gedefinieerd moet worden als een tijd zonder oorlog maar juist een thema van permanente aandacht moet zijn.

Op de website van Amnesty International staat bij “Geweldloze weerbaarheid”: “Mensenrechtenactivisten hebben voorgesteld dergelijke technieken op scholen te onderwijzen, als middel van geweldloze verdediging in tijd van oorlog, maar overheden durven dat niet aan, omdat ze bang zijn dat het verzet zich tegen hen zelf zal keren.”. Nu is het moment om dit op te pakken, juist omdat we het niet hebben geleerd en er geen gezamenlijk basis voor hebben. De urgentie groeit, zie bijvoorbeeld, om maar wat kleine dingen te benoemen, hoe de USA ook in andere landen een (anti-)diversiteitsbeleid oplegt als een soort eerste loyaliteitsverklaring, hoe er een besef leeft en groeit dat Rusland ook West Europa mogelijk een dictaat wil opleggen, de vele crisissen wereldwijd waarin mensen lijden en sterven. Het is makkelijk te denken dat weerstand niet helpt, nog niet nodig is of dat je als persoon niet het verschil kan maken. De illusie van onmacht doorbreken is wezenlijk, we moeten onze eigen civiele weerstand (verder) ontwikkelen. Dat is iets dat tijd vraagt en juist goed gedaan kan worden als de dreiging nog niet zeer acuut en groot is, nu is het moment om in actie te komen. Dat de tijd rijp is blijkt ook wel uit dat de Nederlandse overheid nu start met militaire weerbaarheid trainingen voor burgers.

Voor het begrip Civiele weerstand worden vele begrippen en namen gebruikt, met ook de nodige spraakverwarring of bewust andere invulling. Juiste begrippen gebruiken en met elkaar helder krijgen wat men bedoelt als men zich uitspreekt is wezenlijk. Pacifisme, geweldloosheid, civiele weerstand, (gewapend) verzet, burgerlijke ongehoorzaamheid, etc. zijn vaak wezenlijk verschillende concepten die vaak door elkaar gebruikt worden. Civiele weerstand is een vorm van (de-escalerend) verzet met de inzet van geweldloze middelen op een manier die er op gericht is recht laten doen aan waarden die men nastreeft. Dit zonder de ander te willen vernietigen en om uiteindelijk te komen op een punt waar een dialoog weer mogelijk en effectief is. Naast de uitwerking in Veiligheid Opnieuw Doordenken is bijvoorbeeld het cursusboek Engaging Nonviolence (Pace e Bene, 2019) een goed document om overzicht te krijgen.

Een voorbeeld van hoe je Civiele weerstand leert

De cursus Engaging Nonviolence bestaat uit 15 sessies van 2 uur over de volgende onderwerpen:

- 1 – 6: Verkennen van geweldloze kracht: Concepten, gemeenschappelijk begrip, zelfkennis;

- 7 – 11: Geweldloosheid in de praktijk: Non Violent Communication, Macht en inzet ervan;
- 12 – 15: Planning en Strategie: structuur en overzicht, begrijpen wat te doen en te plannen.

Mijn persoonlijke ervaring bij het doorlopen van het cursusboek is herkenning, het besef dat doen meer is dan er over denken en ook zien wat er in de praktijk bij protesten in Nederland nog vaak fout gaat. Het vraagt om een grote groep mensen die de basis kennen en goed kunnen toepassen. Daarbij gaat het om het zelf en samen de juiste kracht vormen vanbinnen en die goed naar buiten kunnen inzetten, een kompas hebben en de compassie werkelijk en oprecht vormgeven. Een praktijk van transformeren, van woede, verdriet en wanhoop naar kracht, waardigheid en compassie.

Tijdens de hebben we ook kort stil gestaan bij de volgende punten:

- Effectieve civiele weerstand vraagt ook om tijdige paraatheid. Is het nu de tijd om Civiele weerstand te organiseren, en zo ja hoe?
- We hebben geen zichtbare actieve en gedegen (kennis)infrastructuur meer voor Civiele weerstand. Waar kan worden op aangesloten, wat is een mogelijk startpunt?
- Civiele weerstand leren en gebruiken is een intensief proces, cursus Engaging Nonviolence is bv. ruim 30 uur. Op welke manier kunnen we mensen meenemen in het proces?

Puzzels die hopelijk verder opgepakt kunnen worden.

Om ook af te sluiten met dat waarmee dit stuk begon, nog twee laatste zaken:

Een tijdje geleden zag ik een foto van een dood kind dat door een ouder uit het gebombardeerde gebouw werd gedragen. Deze woorden kwamen bij mij op.

Het is de tekst die het wezenlijke benoemd:

Waar was je, vanmorgen, toen ik stierf?

Stond je naast me, ook al kon ik je niet zien?

Sta je naast zij die nu zijn, zodat mijn lijden ooit voltooid verledentijd kan zijn?

En dank Kees, voor al je werk!

Het Quaker Hulpfonds in actie

Door de leden van het Quakerhulpfonds: Corien van Dorp (schrijver), Joke Hofman (lid) en Dick Meijaard (penningmeester).

Het Quaker Hulp-Fonds (QHF) draagt financieel bij aan waar Quakers zich bij betrokken voelen en vaak al actief zich voor inzetten (concerns). De basis zijn Quakerwaarden van Vrienden, zowel nationaal als internationaal. Hiertoe ontvangt het QHF-donaties van Vrienden. Deze donaties kunnen overgevoerd worden met een bepaalde bestemming (dat noemen we gelabelde giften), maar het QHF ontvangt ook donaties waarvoor het QHF zelf een bestemming mag zoeken (zgn. ongelabelde giften). Vanzelfsprekend kunnen Vrienden ook projecten voorstellen om te steunen.

In 2024 heeft QHF de volgende doelen ondersteund:

- het werk van de Amerikaanse Quaker Hulporganisatie (AFSC) in Gaza
- individuele mensen in Gaza,
- Stop Fuelling War, SFW is het project van Quakers in Europa dat het publiek bewust wil maken van de maatschappelijke kosten van de wapenhandel en het gebruik van wapens.
- Engelse les voor gewetensbezwaarden uit de oorlog in de Oekraïne.
- INLIA (Internationaal Netwerk van Lokale Initiatieven met Asielzoekers)
- diverse andere grote en kleine oproepen voor urgente nood.

Hulp van AFSC in Gaza, AFSC heeft nog een beperkte hoeveelheid voedsel om uit te delen nu de honger zo sterk toeslaat.

Wij, leden van het QHF, beslissen bij voorkeur jaarlijks welke projecten we steunen. Dit hangt af van de prioriteiten die zich aandienen, maar ook van de totale hoeveelheid beschikbare gelden en de verdeling van ontvangen gelabelde en ongelabelde giften. We kunnen nu eenmaal niet alle noden bestrijden met een bescheiden budget.

Het QHF is een zelfstandige stichting met een ANBI status, hetgeen inhoudt dat giften aan het QHF voor de gulle gever aftrekbaar zijn van het belastbaar inkomen. Nu we het toch over het onderwerp van de inkomsten van het QHF hebben: de afgelopen jaren zien we een duidelijke afname van de gelden die door Vrienden overgemaakt worden naar het QHF. Dat geldt zowel voor de donaties bestemd voor een specifiek goed doel of project, als voor de donaties waarvoor het QHF een bestemming mag zoeken. Om een beeld te schetsen kunnen we Stop Fuelling War noemen, een project dat goed binnen de Quaker uitgangspunten past. In heel 2024 is voor dit project door Vrienden in totaal 50 euro gedoneerd. We willen in 2025 voor dit project graag nog meer donaties ontvangen (tot nu toe nog niets voor dit waardevolle project. Vanzelfsprekend is eenieder vrij om te kiezen of en hoe hij/zij het QHF ondersteunt. Genoemd voorbeeld is bedoeld om een realistisch beeld te schetsen van de situatie binnen het QHF.

Om eenieder goed te informeren, zullen we streven naar regelmatige verslaglegging, mogelijk dat dat afgelopen paar jaar soms tekortschoot. We willen vaker via de Vriendenkring, informatie over QHF met onze Vrienden delen.

Stop Fueling War:

De wapenindustrie garandeert geen veiligheid.

Laten we samen nadenken over veiligheid!

SFW wil bijdragen aan een wereld zonder oorlog, waar conflicten op vreedzame wijze worden opgelost en waar menselijke veiligheid en mensenrechten voorrang krijgen boven persoonlijk gewin of de financiële belangen van de wapenindustrie. SFW ondersteunt het uiteindelijke doel van vrede door een omgeving te creëren die het mogelijk maakt om de veiligheid in Frankrijk en Europa te heroverwegen en een einde te maken aan de buitensporige invloed van de wapenindustrie op regeringen en hun leiders – terwijl deze handel geweld, oorlog en lijden blijft aanwakkeren.

Hoe maak ik verbinding met anderen?

Door Marlies Tjallingii

Verslag van Quakers en ik op donderdag 17 juli. Hoe maak ik verbinding met anderen? Dat is de vraag bij het tweede deel van het Vredeskompas van Nina Koevoets. We delen eerste hoe het met ons is, dat is fijn om verbinding te maken. Daarbij komt ook dat we eerst weer verbinding met ons zelf moeten maken, voordat we ons kunnen verbinden met de ander. Met een open hart, zonder oordeel, maken we gemakkelijker contact met de ander. Hoe is ons

oordeel over onszelf, zijn wij oké met onszelf en kunnen we van daaruit contact maken met de ander?

We delen hoe dat voor ons is:

Luisteren is belangrijk om in contact te komen met de ander, maar kom ik dan zelf ook nog aan bod? Bij het vrijwilligerswerk met dak- en thuislozen geef ik veel aan de mensen.

Wat geef ik eigenlijk behalve een luisterend oor?

Als ik fiets kan ik verschil merken als mijn gezicht zacht is, in plaats van strak. Voor mij is het belangrijk om te voelen wat er in mijn lichaam gebeurt als iets op me af komt. Als ik dan kan zeggen tegen de mensen met wie ik in contact ben: ik kan even niet luisteren, ik ben even verward of ik schiet helemaal vol met adrenaline. Als ik dat zeg dan zakt de adrenaline en heb ik weer ruimte om te luisteren en te weten wat er gebeurt op dat moment.

Ik geef graag ondersteuning aan Vrienden, die dat nodig hebben. De verbinding met Quakers is voor mij een situatie van vrede. Ik merk dat ik niet gekwetst kan worden en dat niets mij kan stoppen van de Goddelijke Liefde. Ik voel me moedig, nederig en ook nieuwsgierig in Quaker groepen die elkaar

2 Wij

Interpersoonlijk niveau:

1. Hoe creëer je meer empathie en begrip in je directe omgeving (je familie, vrienden, burenen)?
2. Hoe kun je jouw privileges gebruiken om conflicten te de-escaleren?
3. Wat kun je verbeteren in je houding bij conflicten? (bijv. je behoefte uiten zonder boos te worden, kalm blijven, afspreken dat je het oneens bent, enz.)
4. Hoe kun je vijandbeelden (inclusief stereotypen en vooroordelen) verminderen?

ondersteunen. Dit is wat ik graag doe. Hoe meer we elkaar ondersteunen en luisteren naar de ander die dat nodig heeft, hoe zachter de ander wordt. Dat helpt om productief om te gaan met een conflict. Als ik goed voor mezelf zorg, meer slaap, dan geef ik een goed voorbeeld aan anderen.

Diep luisteren naar elkaar is heel essentieel.

Het verhaal van Daryl Davis (musicus) maakt dat duidelijk: hij praatte met leden van de Ku Klux Klan (KKK) en deelde de maaltijd met hen. Hij zegt: zo gauw er vriendschap ontstaat, realiseren ze zich dat hun haat tegen mensen wellicht verkeerd is. Sinds Daryl ging praten met de leden van de KKK hebben 200 leden hun gewaden afgelegd. Hij verzamelde deze gewaden die ze uitdeden (met maskers) als teken van de deuk die hij maakte in het racisme door simpelweg te gaan zitten en met hen te eten en te luisteren (*informatie van Wikipedia*). Verteld door een van onze deelnemers aan onze uitwisseling.

Als ik me zorgen begin te maken over mijn geheugen of mijn gehoor, dan word ik niet blij. Het helpt om te denken aan positieve dingen waar ik blij over kan zijn. De tegenstellingen binnen de Quakers over de huizen en het negatief praten over de ander, geven mij zorgen. Hoe gaan we hiermee om? Hoe maken we verbinding? Dat is veel belangrijker voor mij om de verbinding te houden met elkaar. Ik hoop dat we dit ook na de vakantie kunnen ervaren als we verder praten samen.

Mijn werk is ook vol van luisteren naar de ander. Ik creëer een ruimte waar mensen kunnen werken aan hun trauma's. Ik heb ook te dealen met conflicten in mijn werk die het niet gemakkelijk maken. Ik heb nu een supportgroep die mij spiritueel ondersteunt en dat is belangrijk.

Nog een laatste opmerking die we horen: *“als ik luister, dan leef ik”*. Dat geldt waarschijnlijk ook voor het luisteren naar onszelf!!

Iemand deelt nog dat ze het boek van Rufus Jones “Quakers, Triomf en tragiek van het geweten, beeld van een humanitaire religie” leest en dat verrijkend vindt.

Daryl Davis

De Stadhouderslaan, een fijne plek

Door Aminata Gregory

Op een dag, zo'n 10 jaar geleden, fietste ik naar de Sangha van volgers van Thich Nath Han en kwam toen onderweg Els Klopper tegen, op weg naar de Stadhouderslaan. Niet lang daarna hield de Sangha op. Ik was weer zoekende. Toevallig kwam ik Els weer tegen, zij zei waarom kom je niet een keertje mee naar de Quakers, want daar zijn zulke aardige mensen.

Zogezegd, zo gedaan. Ik kwam en bleef. Wat mij aansprak was, dat ik meteen opgenomen werd in de groep en deelnemer werd. Wat ik zo bijzonder bij de Quakers vind, is de diversiteit van geloof en beleving, de vrijheid om te zijn wie je bent, los van wat en hoe je gelooft.

De kracht van de stilte en de bijdragen hebben mij vaak geholpen zowel persoonlijk als wel op spiritueel gebied. Ik voel me verbonden met Quakers.

En ja, de Stadhouderslaan is een fijne plek. Gelet op het feit dat ik meer dan 25 keer verhuisd ben, ben ik niet erg honkvast. Ik heb altijd weer een goede volgende plek gevonden, en daar vertrouw ik ook op bij onze nieuwe tijdelijke en daarna vaste plek in de nabije toekomst.

foto van facebook van de Haagse meeting

Herinneringen aan de Stadhouderslaan 8

Door Peter van Leeuwen

Stadhouderslaan 8, Den Haag

Op 14 september gaan we afscheid nemen van onze trouwe samenkomstplek op de Stadhouderslaan. Ik wil dat op mijn manier doen. Voor contact met het Innerlijk Licht, alleen of samen, is geen plek nodig, want die is er al zoals de naam aangeeft: “innerlijk” licht namelijk. Dat heeft voor mij niets met kerkhuzen of stenen of sfeer te maken. Ik vind het dus niet erg dat we verhuizen naar een bescheidener accommodatie.

Maar ik kom al sinds 1965 op de Stadhouderslaan 8 en er liggen heel veel herinneringen . . . aan mensen! Ik kan ze als het ware nog zien zitten, de Vrienden uit mijn eerste decennia:

Dick en Tia Meijnen, Frits en Margaret Philipp, Herman en Lammie Struik, Miep Lieftinck, Fie Hooykaas, Rose Weiss en nog heel veel anderen. Ik besloot deze Vrienden te gaan herleven en zocht ze op in oude uitgaven van de Vriendenkring.

Tia Meijnen (1894-1988) was al in Londen Quaker en werd in 1952 overgeschreven naar Den Haag. Heel dierbaar voor mij want ze was de eerste die me aansprak na mijn allereerste meeting (stille samenkomst) ooit. Dick en Tia waren de kracht achter de WQG (Wijdere Quaker Gemeenschap) die regelmatig brochures publiceerde. Dick Meijnen (1893-1982) heeft mij ooit een prachtig exemplaar van de Tao Te Tjing geschonken. Dat voelde voor

mij als “erven”, want hij was toen al heel oud. Dick Meijnen en Herman Struik werden wel eens de “twee dominees” genoemd, want ze getuigden relatief vaak tijdens de stille samenkomsten.

In contrast daarmee hadden we **Frits Philipp (1905-1993)** die vrijwel nooit sprak en daarnaast een talent had om uiterst compact en efficiënt te communiceren. Maar hij was heel innemend en deed blijkbaar in stilte heel veel goeds, merkte ik veel later. Ook pas veel later begreep ik dat hij van Joodse afkomst was, uiteindelijk tijdens de oorlog moest onderduiken, later met de ondergrondse in Frankrijk heeft gewerkt en gesprekken over Hitler nooit makkelijk gevonden heeft. Samen met **Margaret Philipp (1902-1993)** leefden ze, ook als welgestelden, een uiterst eenvoudig leven. Dat contrast maakt hen tot mijn favorieten. Frits heeft zich ingezet voor een Quaker vertegenwoordiging in Brussel en heeft met Vrienden als Marianne Boelsma 46 jaar geleden aan de wieg gestaan van QCEA (Quaker Council for European Affairs). Margaret zag het huis Stadhouderslaan 8 als haar speciale opdracht. Zij deed zowel de omvangrijke administratie als dat ze omzag naar de daar gevestigde woongemeenschap van jonge vrouwen. Margaret was lang de penningmeester van de maandvergadering en deed ook de zeven jaar lang de boekhouding voor het hele genootschap. Ze had een Quakerse sobere uitgaanstijl, waardoor er meer geld voor verzoeningswerk kon overblijven. Veel van de dienstbaarheid van Margaret en Frits gebeurde in het verborgene.

*Early Friends after Meeting at 28 Avenue de la Brabançonne, maart 1980
(Frits Philipp omcirkeld)*

Helemaal links: Herman Struik, helemaal rechts Lammie Struik

Herman Struik (1909 - 1996) was een opvallende, trouwe verschijning op de Stadhouderslaan 8. Behalve dat hij veel ruimte innam had hij een sonore stem en een mystiek hart. Ik weet hoe hij ons vertelde over Pierre Teilhard de Chardin. Als schrijver, zowel in Den Haag als landelijk, wist hij een vergadering vaak boven alle zakelijk geharrewar uit te tillen. Hij vertelde ooit aan Ineke Kruisinga (die ik ook mis), dat hij zo naar een vergadering toe leefde, dat hij een heel reservoir van liefde en vrede op zijn rug had en volmaakt vertrouwd dat alles goed zou gaan. Behalve spirituele hoogte kende Herman ook depressie. Kreeg hij een persoonlijke engel toegewezen? Over **Lammy Struik (1905 - 1997)** werd namelijk door een andere Quaker geschreven: “Als ik ooit op aarde een engel tegenkwam, dan was dat Lammy voor mij. Ik was blij dat op haar crematie de predikant haar vergeleek met 1 Korinthe 13, het prachtige stuk over liefde”. Haar leven stond wat haar betrof in het teken van de zorg voor anderen. Voor de Quakergroep in Den Haag, voor de woongemeenschap Stadhouderslaan 8, en zelfs nog later voor medebewoners van woonzorgcentrum Dekkersduin.

Miep Lief tinck (1910 - 2008) leefde een leven van naastenliefde en getuigenis. Ik sla haar tijd in en voor de oorlog over, want ik heb haar vooral in Den Haag meegemaakt. Ze was als een zorgzame moeder van de Maandvergadering. Meermalen per week fietste ze van huis naar “kantoor”, zo noemde zij dit Haagse Quakerhuis aan de Stadhouderslaan 8. Daar was altijd het nodige te doen: schoonhouden, reparaties aangeven, tuinwerk, administratie, de meeting kamer klaarmaken, de bibliotheek, deurwacht regelen, bloemen, en zorg en omgang met de huursters. Er is nog meer, wat ik nu even oversla. Een lange tijd at ik 1 x per maand bij haar thuis, in het kader van de Vriendenkring redactie, vaak samen met Mien Schreuder. Alles gebeurde natuurlijk met de middelen van die tijd. Miep, die veel kon praten, heeft mij eens geweldig geholpen, door een hele avond alleen maar naar mij te luisteren, zodat ik uiteindelijk zelf met een oplossing kwam. Dat luisteren kon ze dus ook geweldig. Toen ik nog in een Jonge Vriendengroep zat, hebben we ook een keer met z'n allen bij haar thuis op de grond (matrassen en luchtbedden) geslapen zodat we de volgende dag als groep naar de meeting op de Stadhouderslaan 8 konden. Kortom, je kon altijd en voor alles op Miep Lief tinck rekenen!

Miep Lief tinck

Fie Hooykaas (1906 - 2009) was net als Frits Philipp een weldoener voor het genootschap en liet diverse legaten na, waarvan één voor het

Fie Hooykaas

werk van QCEA, het Quaker-team in Brussel. Dat geld had ze verdiend toen ze een paar jaren voor de Wereldgezondheidsorganisatie in Turkije werkte, geld waarvan ze maar een kwart in dat land zelf mocht uitgeven. Ook in Nederland bekleedde Fie belangrijke functies in de gezondheidszorg, waar je op internet over kunt lezen (en zien dat ze in 1965 een ridderorde opgespeld kreeg), Fie leefde alleen en heel eenvoudig. Ze was naast lid van de Haagse Maandvergadering ook lid van de Remonstrantse kerk. Ze zat in allerlei commissies en is ook schrijver van de HMV geweest. Ze had een dankbare en liefdevolle uitstraling. Ze was een rustpunt in onze meeting. Een enkele keer citeerde ze een gedicht. Een rustpunt dat geleidelijk verstilde naarmate haar gezegende leeftijd van 103 jaren naderde.

Rose Weiss (1921 - 2014) is in Duitsland geboren. In 1948 ging ze naar de Jonge Vrienden Conferentie in Ommen (kasteel Eerde), werkte aansluitend voor de Internationale Vrijwillige Hulpdienst (VIA of SCI) en na werken in Londen kwam ze later in Den Haag wonen waar zij in 1967 lid van het Genootschap der Vrienden-Quakers werd. Zij was een erg trouwe bezoeker van de meeting op Stadhouderslaan 8. Daarnaast was zij heel wat jaren de penningmeester in Den Haag. Kunstzinnig als ze was maakte ze kerstversieringen van deeg, ansichtkaarten met eigen fotografie en maakte ze artikelen voor de verkooptafel die we op jaarlijkse Quaker weekeinden hebben. Ik herinner me prachtige parelmoer foto's, maar ook

Rose Weiss

de lemon curd. In 1989 kwam ze met onvervalste brokjes “Berlijnse Muur” terug van een bezoek aan Berlijn, alles voor goede doelen. Na een oproep in de Vriendenkring tegen het plastic in de oceanen, startte Rose met haar rol-lator aan een privé actie zwerfafval opruimen in de buurt van de flat waar ze woonde.

In bovenstaande heb ik totaal geen recht kunnen doen aan 25 blz aan in memoriams die ik bekeken heb. En inmiddels zijn er weer andere vroegere Vrienden in mij bovengekomen, die ik mij ook beter wil herinneren. Stadhouderslaan 8 als “kerkhuis” is voor mij niet zo belangrijk. Maar wel de mensen die ik daar meegemaakt heb, daar heb leren kennen.

Wat vraagt de Liefde van ons?

Ingevingen van Quakers naar Liefde in actie

door David Brown. *The Kindlers*, boekje 13. vertaling Frieda Oudakker

Hoofdstuk 1. Open staan voor de helende Kracht van Gods Liefde.

Raadgevingen en Vragen deel 1

We beginnen met de eerste zeven Raadgevingen en Vragen met opdrachten en gelegenheid tot persoonlijke reflectie.

1. *Let op de ingevingen, lieve Vrienden, van liefde en waarheid in jullie harten. Vertrouw ze als leiding van God, wiens Licht ons de duisternis toont en ons naar nieuw leven brengt.*

We herkennen liefde door te voelen dat die ons verzacht en verwarmt.

Liefde kan ons helpen om minder zelfzuchtig te zijn, en meer inlevingsvermogen te hebben, meer open te zijn, meer levend.

Reflectie: Lijkt het jou zinnig om de ingevingen van liefde, de leiding van God te noemen? Hoe belangrijk zijn die ingevingen voor jou? Kun je wat voorbeelden bedenken van hoe ze werken in jouw leven?

2. *Breng je hele leven onder de leiding van de geest van Christus. Sta jij open voor de helende kracht van de Goddelijke Liefde? Koester dat van God in jou, zodat die liefde kan groeien en jou leiden. Laat jouw gebed en jouw dagelijkse leven elkaar verrijken. Schat jouw ervaring van God op waarde, hoe het ook tot je komt. Onthoud dat het Christendom geen leer is, maar een weg om te gaan.*

Wat wil Gods liefde dat wij doen met onze levens? Misschien wil het in de eerste plaats onze pijn helen, en om dat toe te staan is het nodig dat wij ons open stellen voor die liefde.

Dan kan die liefde groeien, gewoner en gewoner voor ons worden. Daden die resoneren met die liefde zijn goed voor ons. Ons dagelijks leven en onze beslissingen hebben het nodig om verbonden te zijn met de transformerende ervaring van liefde. Dan wordt dat een manier van leven voor ons. Het kan een constante ervaring zijn om die liefde te voelen en uit te drukken.

Reflectie: Is de term 'de geest van Christus' betekenisvol voor jou? Zo niet, is er een term waaraan jij de voorkeur geeft? Wanneer ervaar jij ingevingen van liefde en wat is het effect ervan op jouw leven?

3. *Probeer je tijd te reserveren voor stilte, om open te staan voor de Heilige Geest? We hebben het allemaal nodig om een weg te vinden naar de stilte die ons de mogelijkheid geeft om ons bewustzijn van het goddelijke te verdiepen en de innerlijke bron van onze kracht te vinden. Leer de weg naar je innerlijke stilte, zelfs te midden van je dagelijkse activiteiten. Moedig je in jezelf en elkaar de gewoonte aan om te vertrouwen op Gods dagelijkse leiding? Houd jezelf en anderen in het licht, wetend dat we allemaal door God gekoesterd worden.*

Stilte is één van de middelen om de goddelijke liefde te ervaren. We kunnen het onszelf zien doen bij het opstaan of het naar bed gaan, of op ieder ander willekeurig moment.

We kunnen zelfs een hele ochtend of dag wijden aan de stilte.

De liefde en vrede die we in de stilte kunnen ervaren geeft ons kracht en rust. Het kan de basis van ons leven worden, ons helpen om beslissingen te nemen, ons aansturen in onderlinge contacten. Onze plaatselijke Quaker groep heeft 'stille tuin' middagen die erg verstillend en verdiepend zijn.

Reflectie: Vind jij dat stilte vrede brengt? Brengt vrede leiding? Zo ja, hoe? Waar vind je in jouw leven stilte?

4. *Het Religieus Genootschap der Vrienden is geworteld in het Christendom. Het heeft altijd inspiratie gevonden in het leven en de leringen van Jezus. Hoe interpreteer je jouw geloof, in het licht van deze erfenis? Hoe spreekt Jezus jou vandaag aan? Volg jij Jezus voorbeeld van liefde in actie? Leer jij van zijn leven de realiteit en prijs van gehoorzaamheid aan God? Hoe daagt zijn relatie met God jou uit, en inspireert het jou?*

De compassie die Jezus in zijn leven en leringen toonde kan ook onze levens vullen. Net zoals hij kunnen wij liefde en zorg tonen voor de gemarginaliseerden in de wereld, zowel als in onze families en onze vriendenkring.

Liefde kan ons in moeilijke omstandigheden brengen en vereist zwaar werk van ons. Er wordt van ons gevraagd, net als van Jezus, om niet terug te deinzen voor wat de liefde van ons vraagt.

Reflectie: Wat betekent Jezus en zijn leringen voor jou? In hoeverre zie jij hem als een voorbeeld om na te leven? Heb jij andere liefdevolle mensen die een rolmodel voor jou zijn? Wat is jouw ervaring met moeilijkheden in verband met liefde in actie?

5. *Neem de tijd om te leren van de ervaringen met Het Licht van andere mensen. Denk aan het belang van de bijbel, de geschriften van Vrienden en alle literatuur over hoe Gods wegen zich kunnen ontvouwen. Als je leert van anderen, kun je op jouw beurt vrijelijk geven van wat jij verzameld hebt. Terwijl je ervaringen en meningen van anderen respecteert, hoef je niet terughoudend te zijn over wat jij gevonden hebt en waardeert. Heb waardering voor twijfel en het stellen van vragen, dat kan leiden tot spirituele groei en een groter bewustzijn van het Licht dat we allemaal in ons dragen.*

Verhalen van ervaringen van mensen met licht en liefde zijn op veel plekken te vinden: in boeken, op internet, in gesprekken met vrienden, vooral vrienden in spirituele gemeenschappen. Raadgevingen en Vragen, de bijbel en boeken uit andere religies en van andere leraren laten zien dat liefde en licht in het hart van het leven beschikbaar is om ervaren te worden door iedereen. Het delen en luisteren naar anderen op het spirituele pad kan ons helpen om beter te onderscheiden wat liefde van ons vraagt.

Reflectie: Welke geschriften en boodschappen over liefde inspireren jou het meest? Hoe resoneren die in jou?

6. *Werk je graag samen met andere geloofsgemeenschappen om gemeenschappelijke doelen te bereiken? Terwijl je trouw blijft aan de Quaker inzichten, kun je proberen met verbeeldingskracht in het leven en de getuigenissen van andere gemeenschappen binnen te treden, en zo samen vriendschapsbanden te smeden.*

Gezamenlijke interkerkelijke activiteiten kunnen heel waardevol zijn. Licht en liefde staan centraal in veel spirituele tradities. Mensen met verschillende uitgangspunten en geloof kunnen wonderbaarlijke voorbeelden zijn van liefde in actie. Hoewel we niet hun hele filosofie of theologie overnemen kunnen we geïnspireerd worden door hun voorbeelden van acties. Hierbij denk ik aan Gandhi, of de Dalai Lama. Voor mijzelf vind ik ook de teksten en voordrachten van Eckhart Tolle ondersteunend.

Reflectie: Welke filosofie of religie helpt jou het meest?

En hoe helpt die jou?

7. *Wees je bewust van de Geest van God, hoe die werkt in gewone activiteiten en ervaringen in je dagelijkse leven. Spiritueel leren gaat het hele leven door, vaak op onverwachte manieren. Overal om ons heen kan inspiratie gevonden worden, in de natuur, en wetenschap, in kunst, in werk en*

in vriendschap, zowel in ons verdriet als in plezier. Sta je open voor nieuw licht, uit welke bron het ook komt? Benader je nieuwe inzichten met onderscheidingsvermogen

Liefde breekt door in veel levens. We kunnen dat zien gebeuren in ons eigen leven, zowel gedurende spirituele als dagelijkse activiteiten. Quakers vinden vaak inspiratie in praktijken zoals meditatie, stille contemplatie, luisteren naar spirituele muziek, zingen, spirituele dans, zowel al onze stille bijeenkomsten voor aanbidding. Bezigheden die meer alledaags zijn kunnen ook licht en liefde met zich mee brengen, zoals wandelen in de natuur, reizen, lezen, studeren, wetenschap, psychologie of filosofie. Creatief werk kan ook een manier zijn om liefde en schoonheid door ons heen te laten stromen. Schoonheid creëren kan gezien worden als een ervaring van liefde en devotie.

Een populaire en krachtige oefening bij de Quakers is “Het Experiment met Licht”, een geleide meditatie die teruggaat tot de vroegste dagen van de Quakers. Het helpt om echte zorgen uit ons leven boven te halen door wat in ons leven gebeurt op een diepe eerlijke manier te onderzoeken. We staan vervolgens het licht toe om ons nieuwe mogelijkheden te laten zien, een mogelijkheid om uit de problemen te komen. Dit proces stelt ons in staat om helderder, lichter en positiever te voelen. In het kort: het stelt ons in staat om te zien wat de liefde van ons vraagt. Er zijn workshops om dit in de praktijk te beoefenen Reflectie: Waar of hoe vind jij inspiratie, inzicht en voel je je opgetild? Komen er nieuwe bronnen van licht of liefde tevoorschijn in je leven?

Noodhulp van AFSC in Gaza

Door AFSC 19-8-2025

Hoe AFSC reageert op de crisis in Gaza.

In Gaza zijn we getuige van een genocide die tien-duizenden Palestijnen het leven heeft gekost en nog veel meer gewond heeft. Mensen sterven van honger en ziekte. De meeste ziekenhuizen zijn gesloten en 90% van de huizen en gebouwen is onbewoonbaar.

Het AFSC-team in Gaza deelt voedsel uit

Bijna de hele bevolking van Gaza – 2 miljoen mensen – is ontheemd en de inwoners hebben dringend voedsel, water, medische benodigdheden, brandstof en andere basisbehoeften nodig.

Met de noodhulp van AFSC wordt op de korte termijn het lijden verlicht en op de lange termijn de ongelijkheid en onderdrukking verminderd.

Ondanks de zware persoonlijke verliezen die ze zelf hebben geleden, hebben medewerkers van AFSC in Gaza levensreddende hulp geboden aan honderdduizenden ontheemde Palestijnen. Onze medewerkers hebben warme maaltijden, voedselpakketten en verse groenten verstrekt. We hebben ook drinkwater verstrekt en hygiënepakketten met onder andere zeep, tandenborstels en hygiëneproducten voor vrouwen in Gaza uitgedeeld.

Wij richten ons op de ondersteuning van de meest kwetsbare groepen binnen de Palestijnse bevolking: ontheemden die in geïmproviseerde kampen leven, ouderen, kinderen, mensen met een beperking, zwangere vrouwen en jonge moeders, mensen met ernstige medische aandoeningen (waaronder kanker en nierpatiënten) en kinderen met autisme.

Vanaf 10 augustus 2025 heeft ons personeel, in samenwerking met partners, tot nu toe het volgende geleverd:

- Voedsel voor 1.041.419 mensen
- Drinkwater voor 1.071.625 mensen

- Babyvoeding, Cerelac en melk voor 11.283 kinderen
- Hygiënepakketten voor 77.940 personen, waaronder vrouwen en meisjes, senioren, zwangere vrouwen en pasgeborenen
- Matrassen, dekens, winterkleding en plastic zeilen voor tenten voor 9.692 personen
- Onderwijsactiviteiten 3.200 studenten
- Psychologische ondersteuningssessies voor 377 vrouwen
- Recreatieve activiteiten voor 19.300 kinderen
- Activiteiten ter bewustwording van de volksgezondheid voor 179 moeders

Sinds 2 maart 2025 heeft de Israëlische regering een totale blokkade van Gaza ingesteld, waardoor de meeste humanitaire hulp de grens niet kan oversteken. Toch doet ons team er alles aan om mensen onder de huidige omstandigheden te helpen. Het grootste deel van onze voedselhulp en andere benodigdheden wordt ingekocht in Gaza. Vóór de aanhoudende blokkade stuurden we extra hulp via Egypte en Jordanië naar Gaza, wanneer de Israëlische autoriteiten dat toestonden.

We blijven de behoeften beoordelen en waar nodig aanpassen. Naarmate de omstandigheden veranderen, kan onze aanpak veranderen. We zullen dit document blijven evalueren en herzien om transparant te zijn over ons werk. De afgelopen tien jaar heeft AFSC actief humanitaire hulp verleend in Gaza, in samenwerking met lokale niet-gouvernementele organisaties. In de huidige crisis bouwt AFSC voort op ons netwerk om de beste, door de gemeenschap geïnformeerde hulp te coördineren die een zo breed mogelijk scala aan getroffen gemeenschappen bestrijkt, met minimale overlapping. Ons deskundige lokale team werkt samen met de Association of International Development Agencies (AIDA), clusters van de Verenigde Naties, agentschappen van de Verenigde Naties en actieve lokale en internationale agentschappen in Gaza.

Tegenwoordig heeft AFSC-kantoren en medewerkers in Jeruzalem, Gaza, de

Westelijke Jordaanoever en Jordanië. AFSC is al sinds 1948 aanwezig in het Midden-Oosten, toen de Verenigde Naties ons vroegen om noodhulp te organiseren voor Palestijnse vluchtelingen in Gaza. Dit bouwde voort op ons werk om hulp te bieden aan burgers die aan alle kanten van de wereldoorlogen leefden. Sindsdien hebben onze programma's meer dan zeventig jaar lang gezorgd voor landbouwwontwikkeling, kleuterscholen, vroedvrouwenopleidingen, humanitaire hulp, traumaverwerking en uitwisselingen tussen gemeenschappen. We hebben ons onverminderd ingezet voor noodhulp aan Palestijnen en duurzame vrede met rechtvaardigheid voor Palestijnen en Is-

raëliërs.

De programma's van AFSC combineren humanitaire dienstverlening met onvermoeibare inzet voor het veranderen van attitudes, systemen en wetten om blijvende maatschappelijke verandering te creëren. Het cruciale werk van het helen van oorlogswonden is niet onze enige taak; onze ware missie als Quakerorganisatie is het uitroeien van de oorzaken van geweld in onze wereld. Nu zamelen we geld in voor humanitaire hulp en roepen we op tot een permanent, onvoorwaardelijk staakt-het-vuren; ongehinderde humanitaire toegang en principiële hulpverlening; veilige doorgang; en lange termijnwerk om een einde te maken aan oorlogen, geweld en onderdrukking in alle bezette Palestijnse gebieden en Israël.

Bedrijven die profiteren van de genocide in Gaza

Zie voor de lijst van 59 bedrijven de website van AFSC:

<https://afsc.org/gaza-genocide-companies?ms=WEB25LP1211GR>

De hier genoemde bedrijven hebben Israël sinds oktober 2023 voorzien van wapens en ander militair materieel dat is gebruikt bij de aanvallen op Gaza, de Westelijke Jordaanoever, Libanon en Syrië.

Al vóór oktober 2023 zijn er al bombardementen van Israël op Gaza geweest maar na deze datum heeft Israël een ongekend aantal lucht- en grondaanvallen op Gaza uitgevoerd na door Hamas geleide aanvallen op Israël. Tienduizenden Palestijnen in Gaza zijn in een ongekend tempo gedood, voornamelijk ongewapende burgers, en het grootste deel van de bevolking van Gaza is ontheemd. Bij deze aanvallen is er sprake van genocide, volgens een voorlopige uitspraak van het Internationaal Gerechtshof, een Amerikaanse federale rechtbank, evenals tientallen VN-experts en rechtsgeleerden. De Israëlische aanvallen in Gaza gaan gepaard met een golf van Israëliisch geweld

tegen Palestijnen op de bezette Westelijke Jordaanoever, gevechten tussen het Israëlische leger en militante groeperingen in Libanon, en Israëlische luchtaanvallen in Syrië en Iran.

Kort na 7 oktober begon de Amerikaanse regering met het overdragen van enorme hoeveelheden wapens aan Israël. Op 25 december ontving Israël meer dan 10.000 ton wapens in 244 vrachtvliegtuigen en 20 schepen van de VS. Deze overdrachten omvatten meer dan 15.000 bommen en 50.000 artilleriegranaten in slechts de eerste anderhalve maand. Deze overdrachten zijn opzettelijk in geheimzinnigheid gehuld om publieke controle te vermijden en te voorkomen dat het Congres enig betekenisvol toezicht kan uitoefenen. Tussen oktober en begin maart keurden de VS meer dan 100 militaire verkopen aan Israël goed, maar maakten slechts twee verkopen openbaar. Een lijst van bekende Amerikaanse wapenoverdrachten wordt bijgehouden door het Forum on the Arms Trade.

Veel van deze wapens werden aangekocht met geld van de Amerikaanse belastingbetaler via het Foreign Military Sales-programma, terwijl sommige rechtstreeks via de Israëlische begroting werden verkocht. Een onbekend aantal wapens werd ook overgedragen vanuit Amerikaanse militaire voorraden die al in Israël waren opgeslagen, bekend als War Reserves Stock Allies-Israel (WRS-A-I). Het gebruik van WRS-A-I om Israël van wapens te voorzien, vertroebelt het volledige beeld van de Amerikaanse wapenleveringen verder, aangezien er geen openbare gegevens zijn over de inventaris van deze voorraden.

De omvang van de vernietiging en oorlogsmisdaden in Gaza zou niet mogelijk zijn zonder deze voortdurende stroom van wapens uit de VS. Ondanks massale publieke protesten heeft de regering-Biden eraan gewerkt om Israël meer dan 14 miljard dollar te geven om meer wapens te kopen. Dit komt bovenop de 3,8 miljard dollar die de VS al jaarlijks aan het Israëlische leger geeft. Israël is verplicht dit geld te gebruiken om in de VS gemaakte wapens te kopen. Dit is een vorm van bedrijfswelzijn, niet alleen voor de grootste wapenfabrikanten, zoals Lockheed Martin, RTX, Boeing en General Dynamics, die hun aandelenkoersen omhoog hebben zien schieten, maar ook voor bedrijven die doorgaans niet worden gezien als onderdeel van de wapenindustrie, zoals Caterpillar, Ford en Toyota.

Als quakerorganisatie met een lange geschiedenis van werk in Palestina en Israël, waaronder Gaza, steunt AFSC een volledig wapenembargo tegen zowel Israëlische als Palestijnse militante groeperingen. Deze lijst richt zich op wapens die door Israël worden gebruikt, omdat alle Palestijnse militante groeperingen al sancties hebben en geen steun ontvangen van westerse regeringen of bedrijven.

Het leven van een kind in Gaza werd abrupt beëindigd

Door Serena, Ahmed, AFSC Gaza, 20
aug. 2025

We herdenken Karim Marwan Hamad (9), die vreugde en gelach bracht in onze leerruimtes totdat een luchtaanval hem het leven kostte.

Via ons project voor psychosociale ondersteuning en onderwijs ondersteunt AFSC nu meer dan 900 kinderen in drie leerruimtes in Gaza. Deze veilige ruimtes bieden kinderen de mogelijkheid om hun opleiding voort te zetten, een gevoel van normaliteit te hervinden en psychosociale zorg te ontvangen die hen helpt omgaan met het trauma en de ont-heemding.

Elk kind dat ons programma bezoekt, draagt zowel de last van verlies als de veerkracht van hoop met zich mee, waardoor deze ruimtes niet alleen leercentra zijn, maar ook toevluchtsoorden voor genezing.

Een van de kinderen die deelnam aan ons programma was Karim. Hij was pas 9 jaar oud. Karim kwam elke dag naar onze leer- en psychosociale ondersteuningsafdeling, nooit zomaar een kind. Zijn glimlach was de deur waardoor hij binnenkwam, zijn lach het geluid dat door de kamer dreef. Karim hield van leren. Hij hield van zijn vrienden. Hij hield van het leven, zelfs in een tent waar de kindertijd tijdelijk zou moeten zijn, maar voor hem was het alles.

Op 24 juli 2025 eindigde zijn reis. Een luchtaanval in de buurt van zijn huis kostte hem het leven, terwijl de rest van het gezin lichte verwondingen opliep. Zijn kleine stapjes, ooit gretig rennend richting het klaslokaal, werden stil. Hij liet een leegte achter die met geen woorden te vullen is, in de harten van zijn leeftijdsgenoten en in de harten van degenen die hem lesgeven en van hem hielden.

Een jongen in een afstudeerkamp

Karim Marwan Hamad (9)

Onlangs bezocht Karims moeder de leerruimte van AFSC om samen met zijn klasgenoten zijn leven te eren. Onze begeleiders bezochten zijn moeder en betuigden hun medeleven met haar verdriet. Een paar dagen later kwam ze zelf naar de leereenheid. We zaten met haar in een steunsessie, waar ze maar één ding vroeg: dat de naam van haar zoon niet zou worden gewist, dat zijn stem onder de kinderen zou blijven voortleven.

Dus verzamelden de kinderen zich bij haar. Ze noemden zijn naam, ze herinnerden zich zijn lach, ze tekenden zijn lievelingsdingen. Zijn moeder omhelsde hen met de kracht die alleen een rouwende moeder kon dragen, en deelde Karims geest opnieuw met hen. En op dat moment was hij er weer.

Karim herdenken is de wereld eraan herinneren: elk kind verdient meer dan overleven. Elk kind heeft recht op veiligheid, op onderwijs, op een leven zonder oorlog. Karim zal voortleven in dit project, niet alleen als naam, maar als symbool van gestolen onschuld en van hoop die tot het allerlaatste moment weigerde toe te geven.

Karim (links) nam deel aan de onderwijsinitiatieven van AFSC, die kinderen ondersteunen die bijna twee jaar lang geen onderwijs hebben gehad.

Drie mensen kijken naar kleurrijke banners aan de muur. Karims moeder (links), afgebeeld met twee onderwijsbegeleiders die met haar zoon werkten.

Een Quaker over de oorlog

Bron: *On These Islands, I runga I ngā motu nei, Quaker Faith and Practice in Aotearoa New Zealand.*

Door Alan Golderdale 2004.

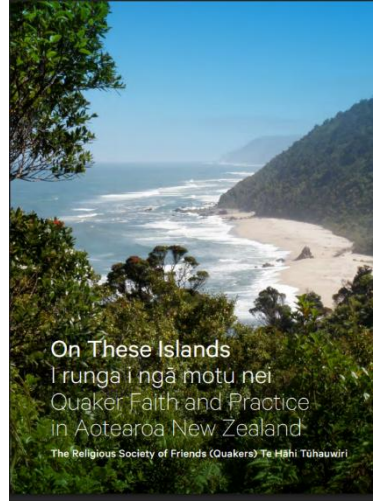
Hoofdstuk 4: Raadgevingen Ngā whakahautanga,
4.21

Eén van de grote theologen was Augustinus in de 5e eeuw. Hij ontwikkelde een theorie die zeer invloedrijk is geweest in het christelijk denken. Dit was de theorie van de Rechtvaardige Oorlog. Hij stelde dat een christen onder bepaalde omstandigheden oorlog kon voeren. Dat wil zeggen, als de oorzaak rechtvaardig was. Hij zei dat militaire actie niet willekeurig mocht zijn, dat burgers niet het doelwit mochten zijn en dat het uiteindelijke doel altijd verzoening moest zijn. Het lijkt mij dat er reële problemen zijn met de theorie van de Rechtvaardige Oorlog. Zodra de Honden van de Oorlog losgelaten zijn, is er geen manier om ze in bedwang te houden. Oorlog krijgt een eigen dynamiek die steeds barbaarser en willekeuriger wordt.

Ik geloof niet dat moderne oorlogsvoering ooit aan de voorwaarden van een Rechtvaardige Oorlog kan voldoen – burgers zullen onvermijdelijk net zoveel lijden als het leger, waarschijnlijk zelfs meer.

Een andere benadering die christenen vaak gebruiken om oorlog te rechtvaardigen, is het argument van zelfverdediging. Bij persoonlijke zelfverdediging wordt geweld alleen gebruikt om de onmiddellijke actie van de aanvaller te bestrijden. Degene die zichzelf verdedigt hoeft – en mag – niet de intentie hebben om de aanvaller daadwerkelijk te doden.

Maar wanneer de theorie van zelfverdediging nationaal of internationaal wordt toegepast, zijn de omstandigheden heel anders. Omdat legers van wapens moeten worden voorzien, is er een bloeiende wapenhandel ontstaan. Als het geld dat aan de wapenhandel wordt uitgegeven, zou kunnen worden gebruikt om armoede en ziekte te bestrijden, zouden veel van de oorzaken van oorlog worden weggenomen.

Corrymeela

Door Sytse en Marlies Tjallingii

Wij verbleven een week in het Vredescentrum Corrymeela in Noord-Ierland. Een boeiend centrum dat ook een positieve rol speelde bij het beëindigen van de 'Troubles' tussen Katholieken en Protestanten in Noord-Ierland. Toen Ray Davey vanuit een krijgsgevangenenkamp de geallieerde brandbommen zag die Dresden in 1945 verwoestten, besepte hij dat

we allemaal kunnen bezwijken aan haat en geweld wanneer we een verhaal van 'wij' tegen 'zij' accepteren. Veranderd door deze ervaring en geïnspireerd door oecumenische christelijke geloofsgemeenschappen in heel Europa, richtten Ray en anderen in 1965 de Corrymeela Community op om een vredzamer Noord-Ierland te bouwen.

Tijdens het conflict dat bekendstaat als de 'Troubles', verwelkomden ze mensen van verschillende kanten en boden ze hen een manier om elkaar veilig te ontmoeten, moeilijke gesprekken goed te voeren en elkaar te steunen. Zo bouwden ze een netwerk van relaties op, gebaseerd op vertrouwen en verzoening. Deze relaties speelden een rol bij het versnellen van het vredesproces in Noord-Ierland en inspireerden mensen over de hele wereld om verzoening in hun dagelijks leven te beleven. Wij kregen een heel betrokken verhaal van Harold Good, die een rol speelde (net als de Quakers) in de onderhandelingen tussen de twee partijen. In de volgende Vriendenkring komt nog een samenvatting van dit relaas van Harold Good over hoe het tot een staakt het vuren kwam in Noord Ierland.

In our increasingly divided world, we support thousands of people from different backgrounds to live well together.

Find out more about how we support people to live well together

Flyer van Kerk en Vrede

<https://kerkenvrede.nl/file/kerkenvrede/5006e7af69503bf2eec396f5f8c1e169/>

Twee van de acht bladzijden

AAN VREDE MOET JE BOUWEN

Vreselijke beelden van oorlogen als in Oekraïne, Gaza en Congo drukken ons met de neus op de feiten: vrede is kwetsbaar. Vrede moet actief en voortdurend onderhouden worden.

Wie oorlog wil voorkomen en de vrede wil handhaven, moet de oorzaken van oorlog begrijpen en aanpakken. Vredesorganisaties Kerk en Vrede en Stop Wapenhandel zien dat meer bewapenen en oorlogsvoorbereiding een grote bedreiging vormen voor de vrede in de wereld. De eenzijdige fixatie op wapens en militair geweld als reactie op conflicten brengt niet meer veiligheid. Wij geloven ook niet in de simpele verdeling in 'goeden' en 'slechten' die momenteel in het politieke debat gehanteerd wordt. Die toont blindheid voor de fouten die we zelf maken op het gebied van oorlog en vrede. Dat anderen veel kwaad aanrichten, pleit ons niet automatisch vrij. Zo'n eenzijdige en kortzichtige benadering van conflicten is bijna een recept voor oorlog.

In deze folder kijken we naar het veiligheidsbeleid van Nederland, de EU en de NAVO.

Wij hopen daarmee bij te dragen aan een meningsvorming én een politieke besluitvorming die verder kijken dan primaire reacties van wraak, straf, vergelding en het eigen gelijk. We vragen aandacht voor wat werkelijk bijdraagt aan een duurzame vrede.

Wij willen investeren in het voorkomen en oplossen van potentiële brandhaarden. Wij willen een buitenlands beleid dat gericht is op vrede en rechtvaardigheid. Niet op macht en economisch belang.

DE KLIMAATCRISIS BEDREIGT ONZE VEILIGHEID

Het stoppen van de klimaatcrisis is een allereerste veiligheidsprioriteit. Nu al wordt het in sommige gebieden, zoals bijvoorbeeld in Marokko, steeds moeilijker om voedsel te verbouwen door grote droogte.

Door het geweld in Oekraïne wordt eens te meer duidelijk hoezeer oorlog en fossiele brandstof met elkaar verbonden zijn. Dat geldt niet alleen voor Russische olie en gas waarmee Poetins oorlog wordt gefinancierd. Dat geldt ook voor de olie uit de Golfregio waar westerse economieën op draaien en westerse legers op varen, vliegen en rijden. De oproep “Stop Russisch gas!” is vergelijkbaar met “Geen bloed voor olie” waarmee in 2003 tegen de westerse inval in Irak werd gedemonstreerd. Steeds vaker worden ook zeldzame delfstoffen als strategisch belangrijk bestempeld, en worden landen waar ze gedolven worden inzet van strijd.

Stoppen met de import van Russisch fossiele brandstof stopt de financiering van de oorlog in Oekraïne. Maar dit is alleen zinvol als vervolgens wordt ingezet op energiebesparing en verduurzaming. Waarom stappen we over op olie en gas van autoritaire regimes uit de Golfregio, en op het zeer vervuilende schaliegas (LNG)

uit de Verenigde Staten en Canada? Daarmee wordt de oplossing van het klimaatprobleem nog langer vooruit geschoven.

Om fossiele brandstof wordt oorlog gevoerd, er worden oorlogen mee gefinancierd, en zonder fossiele brandstof kan geen oorlog gevoerd worden. Krijgsmachten zijn enorme klimaatvervuilers, maar zijn niet verplicht hun broeikasgasuitstoot te rapporteren of te verminderen. Militaire activiteit veroorzaken wereldwijd meer klimaatvervuiling dan een land ter omvang van Zweden. De snelle stijging van de militaire uitgaven zal leiden tot nog meer militaire klimaatvervuiling. Om over de enorme uitstoot van een oorlog nog maar te zwijgen. Er zijn nauwelijks duurzame alternatieven voor de brandstofslurpende landmacht, luchtmacht en marine.

Om verdergaande klimaatrampen te voorkomen moeten alle landen samenwerken. Zonder Rusland en zonder China zullen we de problemen van klimaat en milieu niet oplossen. Het opdelen van de wereld in machtsblokken kunnen we ons niet veroorloven. We moeten samenwerken, we hebben geen keus, de klimaatcrisis wacht niet.

Deze folder is een gezamenlijke uitgave van Stop Wapenhandel, Kerk en Vrede en werkgroep Inclusieve Veiligheid. Voorjaar 2025. Vormgeving Nenad Mečava.

Nabestellen van deze folder kan per mail of telefonisch bij Kerk en Vrede (030-2316666) per tien of een veelvoud daarvan.

Stop Wapenhandel
info@stopwapenhandel.org
www.stopwapenhandel.org

Kerk en Vrede
secretariaat@kerkenvrede.nl
www.kerkenvrede.nl

Rock-n'-roll en laatste wens: Van Goghmuseum

Door INLIA (*Internationaal Netwerk van Lokale Initiatieven met Asielzoekers*)

Hij was barman in Moskou, woonde in Londen en ze weten niet wat hij precies deed in zijn tijd in Amsterdam terwijl hij dakloos was, maar één ding is zeker: zijn leven was sex, drugs en rock-n'-roll. Dat leven loopt nu op zijn einde. De Azerbeidzjaanse Arif had een verrassende laatste wens: het Van Goghmuseum bezoeken. INLIA-medewerkers Astrid en Henriët gingen dus vanuit het Gasthuis Groningen met hem naar Amsterdam.

Arif is geboren in de tijd van de Sovjet-Unie. Een Azerbeidzjaans paspoort heeft hij dus niet. Dat heeft hem er niet

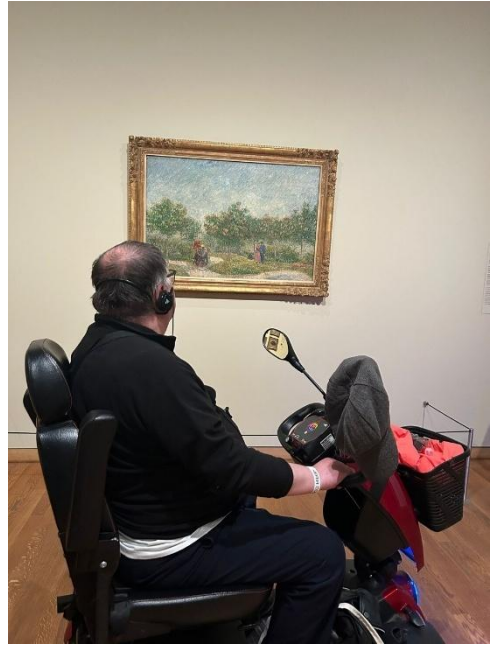
van weerhouden te reizen en wat van de wereld te zien. Het weerhield hem wel van een verblijfsvergunning hier en alle normale gemakken die met een legale status gepaard gaan zoals onderdak en 'wit' werk. Als vreemdeling zonder identiteitspapieren leefde hij op straat.

Het heeft zijn humeur niet aangetast. "Hello, my beautiful princess", klinkt het zwierig als hij verpleegkundige Astrid begroet. Na alle omzwervingen kwam hij uiteindelijk in Groningen terecht en zo in het INLIA Gasthuis.

Arif heeft COPD. Hij is in de laatste fase, hebben de artsen vastgesteld. Hij is pas 60 jaar oud maar heeft niet lang meer te leven.

Heb je nog een laatste wens, vragen ze bij INLIA dan. Ja: Arif had nog een romantisch idee, hij wilde graag naar twee musea in Amsterdam. En dan nog eenmaal overnachten in het Vondelpark, hoe mooi. Romantisch idee, maar medisch onverantwoord, oordeelde Astrid. "Dat ging zeker niet. Maar twee musea: prima." In maart werd Arif echter heel veel zieker. Het tripje werd uitgesteld, in de vurige hoop dat uitstel geen afstel werd.

Henriët: "Je gunt iemand natuurlijk echt dat hij zijn laatste wens kan vervullen." En zowaar: Arif krabbelde in april - mei weer op. Dus togen ze alsnog naar de hoofdstad. Een leuk uitje, ook voor de 'Inlianen' zelf natuurlijk. Al moesten ze Arif er wel van overtuigen dat zij hem zouden begeleiden. Hij

voelde zich bezwaard een beroep te doen op hun hulp. “Dat heeft hij heel snel”, vertelt Henriët. “Hij wil alles zelf doen”, beaamt Astrid, “Als hij loopt, wil hij dat zonder hulp doen en moet hij daarna vervolgens helemaal bijkomen.”

Arif gaat zelf naar de markt voor verse groenten en fruit en kookt ook zelf. Supervermoeiend, maar nee: hij hoeft geen maaltijdservice. “Er zijn wel twee dames die regelmatig wat extra voor hem koken en dat neemt hij dan wel aan”, vertellen Astrid en Henriët. Weigeren zou ongeleefd zijn, immers. En Arif blijft hoffelijk.

Dat past bij de markante kunstliefhebber die hij is. Hij houdt ook van lezen, van boeken, trouwens. In het Gasthuis heeft hij een kleine bibliotheek aangelegd, met onder andere Russische boeken. Er zijn meer gasten die Russisch spreken en lezen, zo kunnen zij ook deze literatuur tot zich nemen.

Voor de trip naar Amsterdam kleedt hij zich in een smetteloos wit shirt, een keurige broek en zwarte lakschoenen. Het is niet elke dag dat je het werk van een groot kunstenaar kunt bekijken. Henriët bestuurt de grote bus van INLIA waar het scootmobiel voor Arif inpast. In Amsterdam is er dan nog een hobbel te nemen als de enige lift van de parkeergarage het niet doet, maar uiteindelijk gaan ze dan maar via de rijbaan naar buiten.

Arif geniet van het museum. Al is hij al na een poosje doodmoe, hij houdt het toch nog twee uur vol. Met rookpauze, want Arif is een verstokte roker. Op het einde - exit through the giftshop immers - toont zijn gevoel voor humor zich andermaal onverlagen. Hij koopt een poster. Niet de beroemde zonnebloemen, niet de sterrenhemel, ook niet de slaapkamer van Van Gogh, nee: de afbeelding die Arif koopt is “Kop van een skelet met brandende sigaret”.

AFSC bericht over De Joodse Stem voor Vrede

Door Jennifer Bing

Deze week schreef mijn collega Firas Ramlawi vanuit Gaza die voor AFSC werkt op Facebook: "Vandaag de dag heeft het woord 'bezetting' niet meer zijn oude betekenis; bezetting, in al zijn wreedheid, was een

overleving van de gevangenen. Wat we vandaag zien is genocide en het uitwissen van de kaart, het is geen bezetting maar een uitroeiing, het vervangen van een heel leven door niets, en de herinnering aan een stad door verwoesting. Wees geen toeschouwers. Leg vast dat jullie getuigen zijn van de wond, getuigen voor God en voor de herinnering van de mensheid."

Onderneem tijdens het reces in augustus actie om "vast te leggen dat jullie getuigen zijn van de wond" en werk mee aan het beëindigen van de Amerikaanse deelname aan de Israëlische genocide op Palestijnen in Gaza. Als je wilt, deel je acties dan met ons via het activiteitenrapport van augustus.

Twee weken geleden schreef ik jullie met het hartverscheurende nieuws dat Yousefs zus, haar man en twee dochters waren omgekomen bij een Israëlische luchtaanval. In een nieuw artikel over verdriet en hun overlevende dochter Noor schrijft Yousef: "Mijn familie had liever het leven van hun dierbaren gevierd dan alleen hun herinneringen. We willen geen straten of instellingen die naar onze kinderen vernoemd zijn. We wilden dat Hoor en Sham opgroeiden en de jonge vrouwen werden die ze wilden zijn." Lees het artikel van Yousef.

Israël gaat door met de bouw van de illegale nederzetting E1, die de Westelijke Jordaanoever van Oost-Jeruzalem zou scheiden, wat de apartheid en de gedwongen verplaatsing van Palestijnen zou bevorderen. Onze partners bij Friends of Sabeel North America zijn een campagne gestart tegen de voortdurende Israëlische annexatie van de Westelijke Jordaanoever.

De Israëlische regering heeft ook een nieuw plan aangekondigd om Gaza-Stad in te nemen en opnieuw 1 miljoen Palestijnen gedwongen te verplaatsen.

Vrienden in het hele land

Lokale/regio Quaker bijeenkomsten:

Je bent van harte welkom!

Van leden wordt verwacht dat ze financieel bijdragen aan (zie bankrekeningen hieronder):

1. De landelijke (jaarvergadering) Quakers
2. De lokale/regiogroep (maandvergadering)
3. Abonnement op de Vriendenkring

Iedereen kan ook bijdragen aan het Quakerhulpfonds voor giften voor Quakerprojecten (al of niet vermelden welke)

Quaker Secretariaat: Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers).

(Marlies Tjallingii) e-mail: secretariaat@quakers.nu. Website: quakers.nu

Penningmeester Nederlandse Jaarvergadering: Jethro Zevenbergen, penningmeester@quakers.nu. Bankrek. NL 65 TRIO 0212 3772 64 t.n.v. Quakers.

Quaker Bibliotheek: Vossiusstraat 20, 1071 AD Amsterdam, open op afspraak 'Bibliothecaris' Marianne IJspeert, tel. 020-6125703 (06-12730475).

Quaker Literatuur: e-mail: literatuur@Quakers.nu. Bankrek.: NL 65 TRIO 0212 3772 64 t.n.v. Quakers, m.v.v. Quaker Literatuur.

Amsterdamse Maandvergadering: Schrijver: Marianne IJspeert, W. de Zwijgerlaan 21-III, 1056 JD Amsterdam tel. 020-6125703, e-mail: mijquak.1@online.nl Bankrek.: NL 81 INGB 0004 9200 51 t.n.v. A'damse MV Quakers.

Driebergen groep: Quakers Villa Xaverius, Rijsenburgselaan 11, 3972 EG Driebergen- Rijsenburg, contact: Quakers@marielke.nl.

Haagse Maandvergadering: Schrijver: Erik Dries, e-mail: haagsevrienden@Quakers.nu, Haagse Maandvergadering, nog één keer in Stadhouderslaan 8, 2517 HW 's-Gravenhage. tel. 070- 3600621, Bankrek.: NL 54 TRIO 0320 1956 78. t.n.v. Haagse Vrienden, Quakers.

Midden- en Zuid-Nederlandse Maandvergadering: Schrijver: Els Ramaker, Prinses Marijkelaan 31, 4002 AT Tiel, tel. 0344 606818/0636361350, e-mail: els@ramaker.me, Bankrek.: NL 67 TRIO 0197 6518 52 t.n.v. MZNMV Quakers.

Deventer groep: Inlichtingen: Frieda Oudakker 0644794366, Email: friedaoudakker@gmail.com.

Noord Oost Nederlandse Maandvergadering: inlichtingen assistent schrijver Marijse Newnham, email: maryse123@btinternet.com, tel: 06-15265400. Bankrek.: NL 07 TRIO 0320 1956 51 t.n.v. Quakers NON MV.

Quaker Hulpfonds: Schrijver: Corien van Dorp. Bankrek: NL 94 TRIO 0338 4113 64. t.n.v. Quaker Hulpfonds, Quakers. Email: hulpfonds@quakers.nu.

Vrienden voor Brussel (VVQREA): Schrijver: Corien van Dorp, tel: 070-3867309. E-mail: vvqrea@gmail.com. Bankrek. NL 93 TRIO 0391 2219 65 - t.n.v.: Vrienden van de Quakerraad.

Vriendenkring: Per 1 jan. 2019 de abonnementsprijs van de Vriendenkring: €30,- voor Nederland en €75,- voor Buitenland (ook Europa). NL 65 TRIO 0212 3772 64 t.n.v. Quakers met vermelding van 'Abonnement Vriendenkring'. E-mail: vriendenkringredactie@gmail.com

Waar zijn Quakerbijeenkomsten?

Wijdingssamenkomsten in Nederland en België

‘Quakers en ik’ do 18 sept. online 20.00-21.00.

Opgeven bij marliestjallingii@home.nl (niet in augustus)

Amsterdam	Iedere zondag 10.30	Vossiusstraat 20, Amsterdam, info: 020-6125703 email: mijquak.1@online.nl
Antwerpen	Geen vaste tijdstippen	Info: Jan Peeters, tel.: 0032.15.24 75 10 email: boekrijk@hotmail.com
Bennekom	MiZuNe 2e en 4e zondag vd maand, 10.30 neem contact op met Els Ramaker	Nieuw: Mooi Leven Huis Langhoven 4, 6721 SR Bennekom. els@ramaker.me . De 2e zondag: een gesprek vanuit de stilte en wijdingssamenkomst tot 11.30.
Brussel	Iedere zondag 11.00 https://quakers-belux.org	Quaker House, Square Ambiorix 50, 1000 Brussel, tel.: 00.32.2.230 49 35
Den Haag	Iedere zondag 10.30 Info: tel. 070-3600621	Stadhouderslaan 8, Den Haag. Kinderen zijn altijd welkom. Email: haagsevreunden@quakers.nu .
Driebergen	Iedere 1 ^e zondag v.d. maand 10.30.	Onze kinderen verheugen zich op gezelschap! Voor informatie: 0648255846 of per mail: Quakers@marielke.nl
Deventer	Iedere 3 ^e zondag vd mnd. Om 10.30 Gespreksavond: 1 ^e dinsdag vd maand 15.00.	Meester Geertshuis, Assenstraat 20, Meld je aan en info bij: friedaoudakker@gmail.com of tel. 0644794366,
Gent	2 ^e maandag 20.00 (alleen online) en 4e zondag 10.30. (life in Gent en online)	In Buurthuis Het Hoeveke Patijntjestr. 62. Gent. quakersgent@aol.com Zie: www.facebook.com/QuakersGent
Groningen	2 ^e en 4 ^e zondag 10.30 in De Poort, Moesstraat 20, 9717 JW Groningen,	Kinderen welkom! Graag tevoren doorgeven aan: Marijse Newnham, email: maryse123@btinternet.com , tel. 06-15265400.
Zwolle	2 ^e wo van de maand (10 sept.) 17.30-19.00.	Stil-Snap Hap, aanmelden bij marliestjallingii@home.nl . of 06-23869715
	Iedere Zondag Online Wijdingssamenkomst. Dit is link ernaartoe: https://us02web.zoom.us/j/89072800318?pwd=Y3plbHZjdjR-sYkt6ajJIIRDILUVk4QT09#success	

Wat is de stilte ons waard?

(Uit PUURnatuur, van Jip van Toorn)

An illustration of a beach scene. Two people, a man in an orange jacket and a woman in a yellow jacket, are walking away from the viewer on a sandy beach. The ocean is on the left, and dunes with green vegetation are on the right. Two seagulls are flying in the sky. A large speech bubble originates from the man, containing the text 'Lieverd, door al dat geklets stoot je te veel CO2 uit!'. At the bottom of the illustration, a red oval highlights the text 'Marjan heeft eindelijk een argument gevonden om van de stilte te kunnen genieten.'.

Lieverd, door al dat geklets
stoot je te veel CO₂ uit!

Marjan heeft eindelijk een argument gevonden
om van de stilte te kunnen genieten.

Quakers komen op voor Palestina

<https://www.quaker.org.uk/news-and-events/news/delay-pa-prosecutions-quakers-and-others-urge-attorney-general>

De Quakers in Groot Brittannië hebben zich aangesloten bij toonaangevende organisaties voor burgerrechten en dringt er bij procureur-generaal Richard Hermer op aan de vervolging van vreedzame demonstranten (waaronder zo'n 20 Quakers) die zijn gearresteerd voor het uiten van steun aan Palestine Action, uit te stellen.

Quakers zetten zich in om zich te verzetten tegen onderdrukkende staatsmacht waar dat nodig is.

- Paul Parker